

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Zielonej Górze

LZG. 410.8.3.2024

Dariusz Chęłski
Nadleśniczy Nadleśnictwa Szprotawa

Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe
Nadleśnictwo Szprotawa
ul. Henrykowska 1A
67-300 Szprotawa

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/24/094 – Adaptacja gospodarki leśnej Lasów Państwowych do zmian klimatycznych.

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe Nadleśnictwo Szprotawa (dalej: <i>Nadleśnictwo</i>).
Kierownik jednostki kontrolowanej	Dariusz Chelski, Nadleśniczy Nadleśnictwa Szprotawa (dalej: <i>Nadleśniczy</i>), od 1 lipca 2010 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	Prowadzenie gospodarki leśnej.
Okres objęty kontrolą	Lata 2019-2024 do dnia zakończenia kontroli ¹ , z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem, mogących mieć wpływ na ocenę realizacji kontrolowanej działalności.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ² .
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Zielonej Górze.
Kontroler	Sebastian Stępień, specjalista kontroli państwowej, na podstawie upoważnienia nr LZG/54/2024 z dnia 21 czerwca 2024 r.

(akta kontroli str. 1-2)

¹ Tj. do dnia 1 października 2024 r.

² Dz. U. z 2022 r. poz. 623, dalej: *ustawa o NIK*.

II. Ocena ogólna³ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Nadleśnictwo prawidłowo podejmowało działania w zakresie gospodarki leśnej z uwzględnieniem potrzeby dostosowania jej do zmian klimatycznych.

Wśród podejmowanych przez Nadleśnictwo działań były działania ukierunkowane na zwiększanie różnorodności gatunkowej, przebudowę drzewostanów jednogatunkowych na mieszane, wprowadzanie do składów upraw gatunków rzadkich oraz na zwiększanie powierzchni do zalesień (działania podejmowane w celu przejęcia gruntów Skarbu Państwa), jednakże efekty tych działań (z uwagi na ich długofalowy charakter) w okresie objętym kontrolą nie były jeszcze w pełni widoczne.

Nadleśnictwo realizowało zadania gospodarcze zawarte w Planie Urządzenia Lasu⁴ (dalej *PUL*) oraz realizowało wymagania dobrej praktyki w zakresie gospodarki leśnej⁵, przy czym w okresie od 1 stycznia do 31 sierpnia 2021 r. (przez 8 miesięcy) pozyskiwało drewno w oparciu o projekt PUL, a do 14 stycznia 2021 r. pozyskiwało drewno z obszarów Natura 2000 nie posiadając pozytywnej opinii Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gorzowie Wielkopolskim (dalej *RDOŚ*) w zakresie PUL i Prognozy oddziaływania na środowisko.

W zakresie zabezpieczenia przeciwpożarowego na obszarze Nadleśnictwa został spełniony warunek zapewnienia najbliższego stanowiska czerpania wody w terenie o promieniu nieprzekraczającym 3 km w lasach I kategorii zagrożenia pożarowego (100% powierzchni Nadleśnictwa), a także wymagania dotyczące odległości od najbliższych dróg publicznych. Ponadto Nadleśnictwo podejmowało działania w zakresie remontów i konserwacji dróg leśnych, w tym dojazdów pożarowych.

W przypadku występowania sytuacji kryzysowych lub innych związanych ze szkodami dla gospodarki leśnej Nadleśnictwo podejmowało adekwatne działania.

Stwierdzona nieprawidłowość dotyczyła braku udokumentowania faktu przeprowadzania szkoleń z zakresu ochrony przeciwpożarowej lasu dla wszystkich pracowników Nadleśnictwa.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

Opis stanu faktycznego

1. Na dzień 30 czerwca 2024 r. powierzchnia Nadleśnictwa wynosiła 19.247,57 ha, z tego⁶:

- powierzchnia lasów zajmuje obszar 18.710,76 ha, z tego:
 - grunty zalesione – 17.885,06 ha,
 - grunty leśne niezalesione – 343,85 ha,
 - grunty związane z gospodarką leśną – 481,85 ha,
- powierzchnia gruntów zadrzewionych i zakrzewionych – 14,71 ha,
- powierzchnia użytków rolnych – 473,99 ha,
- powierzchnia użytków ekologicznych – 45,74 ha,
- powierzchnia pozostała – 2,37 ha.

Struktura lasów Nadleśnictwa według pełnionych funkcji na dzień 1 stycznia 2024 r. dzieliła się na:

³ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁴ W planie urządzenia lasu nie zawarto bezpośrednich odniesień i zadań związanych z zachodzącymi zmianami klimatycznymi.

⁵ Wymagania obowiązujące od 26 kwietnia 2023 r.

⁶ Dane z opisu taksacyjnego.

- lasy gospodarcze – 12.029,96 ha⁷,
- lasy ochronne – 6.430,56 ha⁸,
- rezerваты przyrody⁹ – 208,43 ha¹⁰.

Na terenie Nadleśnictwa znajdowało się sześć obszarów sieci Natura 2000:

- Buczyna Szprotawsko-Piotrowicka (PLH080007),
- Borowina (PLH080030),
- Dolina Dolnej Kwisy (PLH 020050),
- Małomickie Łęgi (PLH080046),
- Bory Dolnośląskie (PLB020005),
- Stawy Przemkowskie (PLB020003).

Struktura wiekowa lasów Nadleśnictwa na dzień 1 stycznia 2024 r. kształtowała się następująco:

- I klasa wieku (od 1 do 20 lat) – 2.206,06 ha (12,33% pow.)¹¹,
- II klasa wieku (od 21 do 40 lat) – 2.373,53 ha (13,27% pow.)¹²,
- III klasa wieku (od 41 do 60 lat) – 3.675,88 ha (20,55% pow.)¹³,
- IV klasa wieku (od 61 do 80 lat) – 4.909,92 ha (27,40% pow.)¹⁴,
- V klasa wieku (od 81 do 100 lat) – 1.718,61 ha (9,61% pow.)¹⁵,
- VI klasa wieku (od 101-120 lat) – 762,02 ha (4,26% pow.)¹⁶,
- VII klasa wieku (od 121-140 lat) – 417,22 ha (2,33% pow.)¹⁷,
- VIII klasa wieku (od 141 lat) – 296,18 ha (1,66% pow.)¹⁸.

Udział panujących gatunków drzew w Nadleśnictwie, zajmujących największą powierzchnię, na dzień 1 stycznia 2024 r. był następujący:

- sosna – zajmująca powierzchnię 63,62%¹⁹,
- dąb szypułkowy – zajmujący powierzchnię 18,47%²⁰,
- olcha – zajmująca powierzchnię 5,34%²¹,
- brzoza – zajmująca powierzchnię 5,02%²².

W kwestii podejmowanych działań w zakresie zwiększenia różnorodności drzewostanu w Nadleśnictwie oraz niewielkiego spadku udziału gatunkowego sosny Nadleśniczy wyjaśnił, że *należy zwrócić uwagę na skalę wielkości jakiej dotyczy zagadnienie. Powierzchnia leśna Nadleśnictwa Szprotawa wynosi około 18.700 ha, więc zmiana w udziałach o 1 ha to zaledwie 0,005%. Dodatkowo, ze względu na sposób w jaki proces przebudowy drzewostanów odzwierciedlony jest w Systemie Informatycznym Lasów Państwowych (SILP), zestawienie dotyczące udziałów gatunkowych nie oddaje stanu rzeczywistego. Raport dotyczący udziału procentowego poszczególnych gatunków wylicza ich udział na podstawie ogólnej*

⁷ Powierzchnia lasów gospodarczych w latach 2019-2024 wykazywała tendencję wzrostową i wynosiła: na dzień 1 stycznia 2019 r. – 9.635,99 ha, 1 stycznia 2020 r. – 9.643,85 ha, 1 stycznia 2021 r. – 9.646,58 ha, 1 stycznia 2022 r. – 11.985,45 ha, 1 stycznia 2023 r. – 12.026,26 ha.

⁸ Powierzchnia lasów gospodarczych w latach 2019-2024 wykazywała tendencję malejącą i wynosiła: na dzień 1 stycznia 2019 r., 1 stycznia 2020 r. i 1 stycznia 2021 r. – 8.763,00 ha, a na dzień 1 stycznia 2022 r. i 1 stycznia 2023 r. – 6.430,56 ha.

⁹ Rezerwat przyrody Annabrzeńskie Wąwozy i Buczyna Szprotawska.

¹⁰ Powierzchnia rezerwatów przyrody od 2019 r. nie uległa zmianie.

¹¹ W latach 2019-2023 procentowo kształtowało się to odpowiednio: 13,23%, 13,00%, 12,60%, 12,34%, 12,41%.

¹² W latach 2019-2023 procentowo kształtowało się to odpowiednio: 11,82%, 11,67%, 12,19%, 12,19%, 12,86%.

¹³ W latach 2019-2023 procentowo kształtowało się to odpowiednio: 26,11%, 25,89%, 25,03%, 22,99%, 21,86%.

¹⁴ W latach 2019-2023 procentowo kształtowało się to odpowiednio: 22,01%, 23,06%, 24,35%, 25,79%, 26,93%.

¹⁵ W latach 2019-2023 procentowo kształtowało się to odpowiednio: 10,78%, 10,57%, 10,57%, 10,81%, 9,93%.

¹⁶ W latach 2019-2023 procentowo kształtowało się to odpowiednio: 4,35%, 4,09%, 3,88%, 4,05%, 3,73%.

¹⁷ W latach 2019-2023 procentowo kształtowało się to odpowiednio: 2,47%, 2,36%, 2,31%, 2,43%, 2,41%.

¹⁸ W latach 2019-2023 procentowo kształtowało się to odpowiednio: 1,58%, 1,54%, 1,44%, 1,74%, 1,71%.

¹⁹ W latach 2019-2023 procentowo kształtowało się to odpowiednio: 64,03%, 63,93%, 64,38%, 64,10%, 63,86%.

²⁰ W latach 2019-2023 procentowo kształtowało się to odpowiednio: 18,21%, 18,37%, 17,78%, 17,98%, 18,22%.

²¹ W latach 2019-2023 procentowo kształtowało się to odpowiednio: 4,99%, 4,98%, 5,39%, 5,37%, 5,37%.

²² W latach 2019-2023 procentowo kształtowało się to odpowiednio: 6,05%, 6,04%, 5,31%, 5,24%, 5,14%.

powierzchni wydzielania oraz danych zawartych w tabeli warstwy w warstwie DRZEW (drzewostan). Gatunki liściaste wprowadzane są głównie podczas rębni złożonych, w przypadku których informacje o wprowadzonych gatunkach zawarte są w warstwie PODS/PODR (podszyt/podrost) oraz w tabeli KĘPY LUKI. W związku z powyższym rzeczywisty udział gatunków w tych wydzielaniach oraz wzrost udziału gatunków liściastych będzie widoczny po cięciach uprzątających (okres odnowienia trwa od 5 do 20 lat, zależnie od zastosowanego rodzaju rębni), gdy przejdą one do warstwy DRZEW (drzewostan). Należy przy tym mieć na uwadze, że Nadleśnictwo nie ma dowolności w określaniu składu gatunkowego, lecz musi go dostosowywać do typu siedliskowego lasu i typu drzewostanu, które określają dopuszczalne udziały procentowe poszczególnych gatunków i są opisane w PUL. Nadleśnictwo w ramach zwiększenia różnorodności drzewostanów co roku przebudowuje lite drzewostany sosnowe wprowadzając gatunki liściaste dostosowując skład gatunkowy do siedliska oraz zwiększając liczbę gatunków. Wzrost zróżnicowania struktury lasu zwiększa jego odporność na działanie czynników szkodliwych. Stosunkowo nieduże zwiększenie udziału gatunków liściastych wynika z faktu, że podczas odnowień Nadleśnictwo jest zobowiązane do przestrzegania składów gatunkowych określonych w typach siedliskowych lasu. Większość powierzchni do odnowienia znajduje się na siedliskach borowych, które stanowią optymalne warunki dla sosny. Sosna jest tam głównym, a gatunki liściaste stanowią domieszkę, która ma za zadanie zwiększać różnorodność drzewostanów.

(akta kontroli str. 3-158, 387)

Zgodnie z zapisami Regulaminu Organizacyjnego Nadleśnictwa Szprotawa²³ realizację zadań związanych z przedmiotem kontroli przypisano następującym komórkom organizacyjnym:

- a) Działowi gospodarki leśnej, do którego zadań należało m.in.: prowadzenie całokształtu spraw związanych z planowaniem, organizacją, koordynacją i nadzorem prac z zakresu nasiennictwa, selekcji, hodowli lasu, ochrony lasu, ochrony przyrody, ochrony przeciwpożarowej, użytkowania i urzędzenia lasu, edukacji oraz spraw związanych z pozyskaniem i sprzedażą drewna;
- b) Inżynierom nadzoru, do zadań których należało m.in.:
 - prowadzenie w Nadleśnictwie funkcjonalnej kontroli prawidłowości wykonywania czynności gospodarczych,
 - współpraca z zastępcą nadleśniczego w sprawach dotyczących planowania gospodarczego, koordynacji i realizacji prac gospodarczych,
 - analiza prawidłowości wykonywanych prac gospodarczych w Nadleśnictwie,
 - kontrola dokumentowania monitoringu wpływu realizacji PUL na środowisko,
 - sprawdzanie stanu realizacji zaleceń i wniosków pokontrolnych, będących wynikiem kontroli zewnętrznych,
 - dokumentowanie wyników kontroli wewnętrznej oraz ewidencjonowanie kontroli w SILP;
- c) leśnictwom – kierowanym przez leśniczych, odpowiedzialnych (wraz z podległymi im podleśniczymi) za całokształt spraw związanych z prowadzeniem spraw gospodarki leśnej w leśnictwie, w szczególności:
 - planowanie i wykonywanie czynności techniczno-gospodarczych w zakresie hodowli, ochrony i użytkowania lasu oraz ochrony przyrody,
 - monitorowanie wpływu realizacji PUL na środowisko,
 - zapewnienie ochrony przeciwpożarowej lasu,

²³ Aktualny Regulamin Organizacyjny Nadleśnictwa Szprotawa stanowi załącznik do Zarządzenia nr 45/2023 Nadleśniczego Nadleśnictwa Szprotawa z dnia 23 listopada 2023 r.

- uczestniczenie w opracowywaniu danych na potrzeby PUL w zakresie powierzonych obowiązków w leśnictwie.

W latach 2019-2024 (do 30 czerwca) zadania związane z przedmiotem kontroli wykonywało sześciu pracowników Nadleśnictwa oraz leśniczowie i podleśniczowie.

Zakresy czynności, uprawnień i odpowiedzialności pracowników wykonujących zadania z zakresu objętego kontrolą Nadleśnictwa były aktualne i zgodne z zadaniami przypisanymi komórkom organizacyjnym, w których wykonywali swoje czynności służbowe. Struktura organizacyjna Nadleśnictwa i zakresy czynności pracowników umożliwiały realizację zadań będących w kompetencji Nadleśnictwa.

Pracownicy realizujący zadania z zakresu objętego kontrolą posiadali wykształcenie i doświadczenie umożliwiające rzetelne wywiązywanie się z nałożonych na nich obowiązków związanych z prowadzeniem przez Nadleśnictwo gospodarki leśnej. Ponadto zapewniono im dostęp do szkoleń aktualizujących posiadaną wiedzę.

Wszyscy pracownicy odbywali szkolenia z zakresu ochrony przeciwpożarowej podczas narad gospodarczych. W latach 2019-2023 szkolenia te nie były dokumentowane, co zostało szerzej opisane w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*. W przypadku pracowników Zakładów Usług Leśnych (dalej: ZUL), szkolenia te prowadzone były przez ich pracodawcę.

Ponadto pełnomocnicy Nadleśniczego do działań związanych z ochroną p.poż lasu, kierowcy samochodu patrolowo-gaśniczego, obserwatorzy dostrzegalni przeciwpożarowej oraz dyspozytorzy Punktu Alarmowo-Dyspozycyjnego odbywali dedykowane dla nich coroczne szkolenia z zakresu ochrony przeciwpożarowej lasu.

(akta kontroli str. 159-223)

Nadleśniczy wskazał m.in. na następujące ograniczenia i utrudnienia w zakresie realizacji zadań związanych z gospodarką polegającą na działalności w zakresie urządzania, ochrony i zagospodarowania lasu oraz utrzymania i powiększania zasobów i upraw leśnych w Nadleśnictwie:

- *Nadleśnictwo jest zakwalifikowane do I kategorii zagrożenia pożarowego. Postępujące wyraźne zmiany klimatu charakteryzujące się długotrwałymi okresami suszy, począwszy od wiosny aż do wczesnej jesieni w połączeniu z dużą penetracją lasów w sezonie letnim i wczesno jesiennym sprawiają, że zagrożenie pożarami jest w tym okresie permanentne. To z kolei pociąga za sobą konieczność utrzymywania w gotowości do interwencji, również poza godzinami pracy, zarówno służby dyżurującej w punkcie alarmowo dyspozycyjnym biura jak i Służby Leśnej w terenie. Generuje to wysokie koszty, które można by ponieść na inne cele;*
- *kolejnym, potencjalnym ograniczeniem i utrudnieniem w zakresie ochrony oraz utrzymania zasobów leśnych jest sprawa lasów o zwiększonej funkcji społecznej. Będą to lasy w których funkcja produkcyjna schodzi na dalszy plan i jest podporządkowana głównie ochronie krajobrazu, utrzymaniu bezpieczeństwa osób, zapewnieniu możliwości trwałego korzystania z lasu w celach rekreacyjnych. Już teraz widzę, że część społeczeństwa chciałaby traktować te lasy jako swoiste rezerваты bez jakiegokolwiek działalności, a według mnie przynajmniej część z nich wymaga normalnych zabiegów;*
- *od szeregu lat obserwujemy globalne zmiany klimatyczne i związane z nimi anomalie pogodowe. Coraz wyraźniej widoczne jest zjawisko synergicznego oddziaływania wielu czynników abiotycznych i biotycznych. Pojawiające się wskutek ocieplenia klimatu coraz dłuższe okresy suszy i związane z nimi obniżenie poziomu wód gruntowych, pożary, gwałtowne wiatry powodujące wiatrolomy i wywroty. Uaktywniają się też biotyczne czynniki szkodotwórcze, do*

niedawna nie mające znaczenia gospodarczego, a obecnie wywołujące skutki o charakterze klęsk: kornik ostrożny, kornik drukarz, opiótek dwuplamkowy, kuprówka rudnica, korowódka dębowa, jemiola pospolita. Dotyczy to głównie drzewostanów sosnowych, dębowych i świerkowych, a więc najistotniejszych z punktu widzenia Nadleśnictwa Szprotawa. Wynikiem zmian klimatycznych jest również wyraźne skrócenie okresu zimowego spoczynku roślin. Ze względu na zbyt wysokie temperatury i opady od października do grudnia tradycyjny, bezpieczny ze względów biologicznych, czas intensywnego pozyskiwania drewna przypadający na późną jesień i zimę przestaje obowiązywać. Sinienie drewna trwa praktycznie o dwa miesiące dłużej niż wcześniej. Skutkiem tego są problemy ze zbytem takiego surowca. Również ciepła wiosna pojawia się wcześniej niż zwykle, co w powiązaniu z występującymi przymrozkami powoduje coroczne szkody;

- *zdolności wykonawcze zakładów usług leśnych, znacznie obniżone w latach 2020 i 2021 z tytułu problemów wywołanych pandemią, nie do końca jeszcze zostały odtworzone. Nastąpił istotny wzrost kosztów ich działalności w związku z wysokimi cenami paliw, skokową podwyżką płacy minimalnej w ostatnich latach, problemów ze zdobyciem wykwalifikowanych pracowników. Ma to przełożenie na coraz wyższe koszty zamawianych usług przez Nadleśnictwo, a z drugiej strony powoduje obniżenie mocy przerobowych zakładów usług leśnych, które już teraz mają problemy z realizacją umów;*
- *certyfikacja gospodarki leśnej. Tu problemem są nowe kryteria i wskaźniki pojawiające się co pewien czas przy kolejnych audytach. Standardy certyfikacji FSC stale ewoluują, stąd trudno jest stosować się do nich, kiedy nie są jeszcze znane, a potem oceniane wstecz.*

(akta kontroli str. 225-226)

W okresie objętym kontrolą, zgodnie z LPIR-1, Nadleśnictwo poniosło ogółem roczne koszty w wysokości 130.534.095,22 zł²⁴, w tym:

- koszty związane z hodowlą lasu - 15.365.349,71 zł²⁵ (11,77% kosztów ogółem),
- koszty związane z ochroną przeciwpożarową - 4.638.858,53 zł²⁶ (3,55% kosztów ogółem),
- koszty związane z ochroną lasu przed czynnikami szkodotwórczymi - 3.011.999,43 zł²⁷ (2,31% kosztów ogółem),
- koszty związane z ochroną przyrody - 36.709,98 zł²⁸ (0,03% kosztów ogółem),
- koszty związane z wynagrodzeniami - 30.125.835,82 zł²⁹ (23,08% kosztów ogółem).

²⁴ Z tego: w 2019 r. – 17.122.381,71 zł, w 2020 r. – 14.960.449,57 zł, w 2021 r. – 19.261.148,15 zł, w 2022 r. – 31.464.342,86 zł, w 2023 r. – 33.234.823,37 zł, w 2024 (do 30 czerwca) – 14.490.949,56 zł.

²⁵ Z tego: w 2019 r. – 2.726.117,43 zł (15,92% kosztów ogółem), w 2020 r. – 1.863.519,61 zł (12,45% kosztów ogółem), w 2021 r. – 1.841.225,89 zł (9,55% kosztów ogółem), w 2022 r. – 2.815.521,72 zł (8,94% kosztów ogółem), w 2023 r. – 4.177.320,91 zł (12,56% kosztów ogółem), w 2024 (do 30 czerwca) – 1.941.644,15 zł (13,39% kosztów ogółem).

²⁶ Z tego: w 2019 r. – 723.258,92 zł (4,22% kosztów ogółem), w 2020 r. – 681.882,33 zł (4,55% kosztów ogółem), w 2021 r. – 773.969,62 zł (4,01% kosztów ogółem), w 2022 r. – 950.694,27 zł (3,02% kosztów ogółem), w 2023 r. – 986.653,26 zł (2,96% kosztów ogółem), w 2024 (do 30 czerwca) – 521.400,13 zł (3,59% kosztów ogółem).

²⁷ Z tego: w 2019 r. – 738.604,91 zł (4,31% kosztów ogółem), w 2020 r. – 346.414,01 zł (2,31% kosztów ogółem), w 2021 r. – 308.247,41 zł (1,60% kosztów ogółem), w 2022 r. – 375.107,63 zł (1,19% kosztów ogółem), w 2023 r. – 815.924,36 zł (2,45% kosztów ogółem), w 2024 (do 30 czerwca) – 427.701,11 zł (2,95% kosztów ogółem).

²⁸ Z tego: w 2019 r. – 3.053,85 zł (0,01% kosztów ogółem), w 2020 r. – 215,28 zł (0,01% kosztów ogółem), w 2021 r. – 3.096,64 zł (0,01% kosztów ogółem), w 2022 r. – 4.327,34 zł (0,01% kosztów ogółem), w 2023 r. – 10.592,94 zł (0,03% kosztów ogółem), w 2024 (do 30 czerwca) – 15.423,93 zł (0,10% kosztów ogółem).

²⁹ Z tego: w 2019 r. – 4.600.083,87 zł (26,86% kosztów ogółem), w 2020 r. – 4.565.937,14 zł (30,52% kosztów ogółem), w 2021 r. – 5.210.981,48 zł (27,05% kosztów ogółem), w 2022 r. – 6.203.569,39 zł (19,71% kosztów ogółem).

Nadleśnictwo nie prowadziło ewidencji kosztów adaptacji gospodarki leśnej do zmian klimatycznych.

(akta kontroli str. 209-215, 227-258, 273)

2. Z przedstawionych w toku kontroli materiałów i wyjaśnień oraz ustaleń dokonanych w toku oględzin³⁰ wynikało, że Nadleśnictwo w latach 2020-2024 podejmowało działania, w celu podniesienia stopnia odporności oraz zwiększenia potencjału adaptacyjnego lasów m.in. poprzez:

- a) zwiększanie różnorodności gatunkowej drzewostanów, które realizowane było poprzez:
 - wprowadzanie drzew miododajnych i nektarodajnych³¹,
 - wprowadzanie do składów upraw gatunków rzadkich³²,
 - przebudowę drzewostanów jednogatunkowych na mieszane i wymiana pokoleń³³,
 - zwiększenie zróżnicowania strukturalnego i wiekowego drzewostanów poprzez stosowanie odpowiednich rębni³⁴,
 - zachowanie szczególnie cennych siedlisk przyrodniczych, obszarów Natura 2000 oraz obszarów chronionego krajobrazu poprzez usuwanie drzew niepożądanych zgodnie z Bazą Ochrony Przyrody³⁵,
 - pozostawianie w stanie naturalnym lub zbliżonym do naturalnego źródeł, śródleśnych zbiorników wodnych, bagien i mokradeł³⁶;
- b) zwiększanie różnorodności strukturalnej drzewostanów, które realizowane było poprzez:
 - przebudowę drzewostanów jednogatunkowych na mieszane i wymiana pokoleń,
 - zwiększenie zróżnicowania strukturalnego i wiekowego drzewostanów poprzez stosowanie odpowiednich rębni,
 - stosowanie odnowień naturalnych³⁷,
 - pozostawianie w lasach użytkowanych rębniami zupełnymi około 5% powierzchni do naturalnego obumarcia w formie biogrupy³⁸,
 - pozostawianie w stanie naturalnym lub zbliżonym do naturalnego źródeł, śródleśnych zbiorników wodnych, bagien i mokradeł;
- c) zachowanie i zwiększanie wewnątrzgatunkowej zmienności genetycznej, które realizowane było poprzez:
 - stosowanie odnowień naturalnych,
 - stosowanie materiału sadzeniowego zgodnie z Regionalizacją Przyrodniczo-Leśną³⁹;

ogółem), w 2023 r. – 6.673.769,16 zł (20,08% kosztów ogółem), w 2024 (do 30 czerwca) – 2.871.494,78 zł (19,81% kosztów ogółem).

³⁰ Protokół oględzin z dnia 5 sierpnia 2024 r. i 4 września 2024 r.

³¹ Zgodnie z pozycjami planów wg materiałów Nadleśnictwo dokonywało nasadzeń bzu czarnego, czereśni ptasiej, jabłoni, jarzębu, jawora, kaliny koralowej, lipy, trzmieliny.

³² Zgodnie z pozycjami planów wg materiałów Nadleśnictwo dokonywało nasadzeń brzozy omszonej, jodły pospolitej, daglezi, jawora, wiązu szypułkowego.

³³ Znajdowało to odzwierciedlenie w opisach taksacyjnych i szkicach założenia uprawy.

³⁴ Znajdowało to odzwierciedlenie w opisach taksacyjnych i szkicach założenia uprawy.

³⁵ Fakt usuwania gatunków niepożądanych ujmowany był w informacjach o stanie siedliska.

³⁶ Działanie to obejmowało: nie stosowanie rębni zupełnych i gniazdowych w pasie o szerokości 30 m od linii brzegu, w tym pozostawianie wywrotów i złomów; uwzględnianie podczas planowania rębni przy ciekach naturalnych kęp ekologicznych wzdłuż linii cieku w celu jej ochrony; nie zalesianie śródleśnych bagien w celu korzystnego kształtowania stosunków wodnych oraz pozostawianie ich w stanie nienaruszonym podczas wykonywania w ich sąsiedztwie prac gospodarczych – 30 m otulina wokół bagna. Działania te ujmowane były na szkicach cięć odnowieniowych.

³⁷ Ujmowane to było na szkicach cięć odnowieniowych.

³⁸ Ujmowane to było na szkicach cięć odnowieniowych.

³⁹ Wynika to z etykiet dostawcy LMR.

- d) zwiększanie odporności poszczególnych osobników na stresy o charakterze abiotycznym i biotycznym, które realizowane było poprzez:
- stosowanie zasad kompleksowego zagospodarowania drzewostanów w pierwotnych ogniskach gradacyjnych, zgodnie z Zarządzeniem nr 25/2022 Nadleśniczego Nadleśnictwa Szprotawa z dnia 28 czerwca 2022 r.,
 - kontrolę, prognozowanie i ograniczanie zagrożenia drzewostanów powodowanego przez owady kambio- i ksylofagiczne⁴⁰,
 - wywieszanie budek lęgowych oraz ich czyszczenie,
 - udział w realizacji projektu „Kompleksowy projekt adaptacji lasów i leśnictwa do zmian klimatu – mała retencja oraz przeciwdziałanie erozji wodnej na terenach nizinnych” poprzez realizację zadania pn.: Budowa urządzeń retencyjnych małej retencji wodnej w zlewni rzeki Rudy,
 - podwyższenie odporności drzewostanów poprzez zwiększenie różnorodności gatunkowej, przebudowę drzewostanów jednogatunkowych na mieszane i wymianę pokoleń,
 - ograniczenie szkód wyrządzanych przez zwierzynę poprzez grodzenie upraw, regulację liczebności zwierzyny⁴¹,
 - zakładanie upraw zgodnie z typem siedliskowym lasu⁴²,
 - stosowanie odnowień naturalnych,
 - pozostawianie drzew starych⁴³,
 - pozostawianie drzew dziuplastych mające na celu ułatwienie znalezienia odpowiedniego miejsca do lęgu ptaków,
 - usuwanie drzew zaatakowanych przez szkodniki (głównie kornika).
- e) przebudowę drzewostanów odznaczających się wysokim poziomem ryzyka powstania różnego rodzaju szkód, które realizowane było poprzez:
- zwiększenie zróżnicowania strukturalnego i wiekowego drzewostanów poprzez stosowanie odpowiednich rębni,
 - przebudowę drzewostanów jednogatunkowych na mieszane,
 - stosowanie odnowień naturalnych.

Nadleśnictwo podejmowało w latach 2020-2024 również działania, które obejmowały:

- modernizację infrastruktury przeciwpożarowej (przebudowa dojazdów pożarowych o łącznej długości 7,866 km),
- zwiększanie powierzchni lasów poprzez nabywanie lasów i gruntów przeznaczonych do zalesienia⁴⁴ oraz zalesianie gruntów porolnych,
- ustanowienie strefy ochronnej (całorocznej i okresowej) miejsca rozrodu chronionego gatunku ptaka – bielika (w 2023 r.)⁴⁵,
- wykładanie soli dla zwierzyny w okresie zimowym na terenie Ośrodka Hodowli Zwierzyny⁴⁶,
- wprowadzanie strefy ekotonowej (strefa przejściowa pomiędzy polem a lasem), szczególnie na granicy pole-las podczas zakładania nowych upraw⁴⁷,
- prowadzenie działań edukacyjnych i informacyjnych dot. gospodarki leśnej w zmieniających się warunkach klimatycznych⁴⁸.

⁴⁰ Formularz nr 7 - wyniki odłowów samców brudnicy mniszki do pułapek feromonowych.

⁴¹ Plany odstrzałów, gdzie ujmowana była ilość zwierząt planowanych do odstrzału i do odłowu oraz zasiedleń, zestawienia grodzień w inwentarzu.

⁴² Ujmowane to było na szkicach założenia uprawy.

⁴³ Ujmowane to było w opisach taksacyjnych.

⁴⁴ Zalesienie - sztuczne lub naturalne wprowadzenie kolejnego pokolenia lasu na gruntach nieleśnych.

⁴⁵ Decyzja RDOŚ Nr WPN-1.6442.50.2023.JK z dnia 30 czerwca 2023 r.

⁴⁶ Protokoły wyłożenia karmy dla zwierzyny.

⁴⁷ Ujęte to zostało w szkicach założenia uprawy.

⁴⁸ W Nadleśnictwie sporządzane były sprawozdania z działalności edukacyjnej.

(akta kontroli str. 274-385, 731, 736-737, 742-746, 748, 750-756)

Na terenie Nadleśnictwa nie został zorganizowany posterunek pogodowy. Dane dotyczące temperatury, opadu i wilgotności ściółki pozyskiwano ze stacji Żagań „Karliki”.

(akta kontroli str. 390-391)

W okresie od 1 stycznia 2019 r. do 30 czerwca 2024 r. terenie Nadleśnictwa wystąpiły następujące sytuacje kryzysowe lub związane ze szkodami dla gospodarki leśnej, w tym uszkodzenia drzewostanów na skutek zaburzeń o charakterze klęskowym:

- szkody od suszy obejmujące powierzchnię 1,53 ha,
- podtopienia i zalania obejmujące powierzchnię 218,07 ha,
- szkody od mrozu obejmujące powierzchnię 52,65 ha,
- szkody związane z oparzeniami, wędnięciem i zamieraniem obejmujące powierzchnię 12,38 ha,
- szkody od wiatrów obejmujące powierzchnię 10,45 ha,
- pożary pokrywy gleby (ścióły) oraz drzewostanu obejmujące powierzchnię 6,62 ha,
- szkody od szkodników obejmujące powierzchnię 1.693,35 ha.

(akta kontroli str. 392)

Zgodnie z wyjaśnieniem Nadleśniczego, w związku z przechodzącą we wrześniu 2024 r. falą powodziową na rzece Bóbr podtopionych było ok. 300 ha lasów, w tym ok. 10 ha upraw, zniszczone zostały grodzienia o długości łącznej ok. 1 km, zniszczona została gruntowa droga leśna na odcinku ok. 80 m oraz zalanych zostało ok. 6,5 km gruntowych dróg leśnych. Straty zostaną oszacowane po zakończeniu akcji powodziowej, natomiast w przypadku upraw na początku przyszłego roku, po rozpoczęciu wegetacji.

(akta kontroli str. 487)

3.1. W okresie objętym kontrolą w Nadleśnictwie obowiązywały dwa Plany Urządzania Lasu dla Nadleśnictwa:

- na okres od 1 stycznia 2011 r. do 31 grudnia 2020 r. – prace nad jego opracowaniem zostały podjęte w dniu 10 listopada 2009 r. – posiedzenie Komisji Założeń Planu. Następnie w dniu 21 października 2011 r. miała miejsce Narada Techniczno-Gospodarcza projektu PUL. Został on opracowany przez wyłonione w drodze przetargu publicznego Biuro Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej – Oddział w Warszawie⁴⁹. RDOŚ⁵⁰ oraz Lubuski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny w Gorzowie Wielkopolskim⁵¹ pozytywnie zaopiniowali projekt PUL wraz z Prognozą oddziaływania na środowisko. Dyrektor Generalny Lasów Państwowych (dalej: *DGLP*) zwrócił się do Ministra Środowiska o zatwierdzenie projektu⁵², który zatwierdził go decyzją nr DLP-lpn-611-16/27154/12/JŁ z dnia 11 lipca 2012 r.

Zgodnie z zapisami w tym PUL, powierzchnia ogólna Nadleśnictwa na dzień 1 stycznia 2011 r. wynosiła 19.187,48 ha⁵³, z tego: powierzchnia lasów (Ls) – 18.495,28 ha, a powierzchnia pozostałych gruntów (nieleśnych) – 692,20 ha;

- na okres od 1 stycznia 2021 r. do 31 grudnia 2030 r. – prace nad jego opracowaniem zostały podjęte w dniu 25 września 2018 r. – posiedzenie Komisji Założeń Planu. Następnie w dniu 21 października 2020 r. miała miejsce Narada

⁴⁹ Umowa nr UL/5/2013 z dnia 27 maja 2013 r. zawarta przez RDLP w Szczecinie.

⁵⁰ Pismo nr WOOS-I.410.370.2011.RD z dnia 26 stycznia 2012 r.

⁵¹ Pismo nr NZ-ONZ.776.2.90.2011/2012.AD z dnia 23 stycznia 2012 r.

⁵² Wniosek nr ZU-7015-23/12 z dnia 12 czerwca 2012 r.

⁵³ Obręb leśny Małomice obejmował pow. 11.062,91 ha, a obręb leśny Szprotawa – 8.124,57 ha.

Techniczno-Gospodarcza projektu PUL. Został on również opracowany przez wyłonione w drodze przetargu publicznego Biuro Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej – Oddział w Warszawie⁵⁴. RDOŚ⁵⁵ oraz Lubuski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny w Gorzowie Wielkopolskim⁵⁶ pozytywnie zaopiniowali projekt PUL wraz z Prognozą oddziaływania na środowisko. DGLP zwrócił się do Ministra Środowiska o zatwierdzenie projektu⁵⁷, który zatwierdził PUL pismem nr DLŁ-WGL.8100.55.2021.LP z dnia 1 września 2021 r.⁵⁸.

Według aktualnego PUL, powierzchnia ogólna Nadleśnictwa na dzień 1 stycznia 2021 r. wynosiła 19.226,26 ha⁵⁹, z tego: powierzchnia lasów (Ls) – 18.697,40 ha, a powierzchnia pozostałych gruntów (nieleśnych) – 528,86 ha.

Odnośnie braku zatwierdzenia PUL w drodze decyzji Nadleśniczy wyjaśnił, że *forma zatwierdzania PUL nie zależy od Nadleśnictwa, o tym decyduje Minister właściwy do spraw środowiska. Dnia 23 września 2021 r. Zastępca Dyrektora RDLP w Zielonej Górze przesłał do Nadleśniczego pismo informujące o zatwierdzeniu PUL Nadleśnictwa Szprotawa wraz z oryginałem pisma Ministra Klimatu i Środowiska w tej sprawie oraz z poleceniem wklejenia go na pierwszą stronę elaboratu. W związku z tym sprawę zatwierdzenia PUL uznałem za zamkniętą.*

(akta kontroli str. 393-407, 422)

3.2. Na posiedzeniu Komisji Założeń Planu ustalono ramowy zakres zadań dla Nadleśnictwa, który obejmował:

- udostępnienie Wykonawcy PUL całej dokumentacji źródłowej niezbędnej do sporządzenia PUL przed rozpoczęciem prac,
- bieżące konsultacje prac taksacyjnych na spotkaniach taksatorów i leśniczych oraz kierownika prac urzędniowych z kierownictwem Nadleśnictwa,
- uzgodnienia z udziałem leśniczych i taksatorów po zakończeniu prac terenowych i wygenerowaniu próbnych opisów taksacyjnych oraz sporządzeniu map leśnych,
- uzgodnienia pozycji wykonanych w dziewiątym i dziesiątym roku obowiązywania starego PUL oraz zrębów planowanych na pierwszy rok nowego planu,
- uzgodnienie planu cięć,
- końcową kontrolę kompletnego projektu PUL przed wgraniem nowej bazy SILP.
- sporządzenie i przekazanie następującej dokumentacji:
 - referatu Nadleśniczego na Komisję Założeń Planu (zgodnie z § 126.2 Instrukcji Urządzania Lasu),
 - zasad kompleksowego zagospodarowania drzewostanów w pierwotnych ogniskach gradacyjnych,
 - wykazów: upraw z odnowienia naturalnego, szlaków konnych i innych związanych z turystyką, docelowych poletek łowieckich, plantacji choinkowych, infrastruktury liniowej, gruntów wyłączonych z produkcji leśnej, gruntów przeznaczonych do zalesienia, dzierżaw dla gruntów będących ewidencyjnie lasem,
 - referatu Nadleśniczego na Naradę Techniczno-Gospodarczą – Analiza gospodarki Leśnej ubiegłego okresu gospodarczego 01.01.2011r. - 31.12.2020r.

⁵⁴ Umowa nr UL/5/2013 z dnia 27 maja 2013 r. zawarta przez RDLP w Szczecinie.

⁵⁵ Pismo nr WPN-II.410.5.2021.WM z dnia 15 stycznia 2021 r.

⁵⁶ Pismo nr NZ.9022.530.2020/2021.AD z dnia 14 stycznia 2021 r.

⁵⁷ Wniosek nr ZU.6004.15.2021 z dnia 27 lipca 2021 r.

⁵⁸ Nadleśnictwo Szprotawa otrzymało dokument zatwierdzający PUL z RDLP w Zielonej Górze za pismem Nr ZS.6004.19.2021 z dnia 23 września 2021 r. wraz z poleceniem wklejenia go na pierwszą stronę elaboratu.

⁵⁹ Obręb leśny Małomice obejmował pow. 11.229,46 ha, a obręb leśny Szprotawa – 7.996,80 ha.

3.3. W okresie od 1 stycznia 2021 r. do 31 sierpnia 2021 r. Nadleśnictwo prowadziło gospodarkę leśną, w tym pozyskanie rębne, w oparciu o projekt PUL.

Odnośnie braku zatwierdzonego PUL w ww. okresie Nadleśniczy wyjaśnił m.in., że Nadleśnictwo realizowało więc plan urządzenia lasu w początkowych miesiącach jego obowiązywania, na podstawie wskazań gospodarczych zawartych w opisach taksacyjnych, bez obawy, że nastąpi tu niezgodność realizacyjna po zatwierdzeniu tego planu przez ministra właściwego do spraw środowiska. Podstawą działalności jednostek organizacyjnych Lasów Państwowych są sporządzane przez nie roczne plany finansowo-gospodarcze zatwierdzane łącznie dla LP przez Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych - § 6 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 6 grudnia 1994 r. w sprawie szczegółowych zasad gospodarki finansowej w Państwowym Gospodarstwie Lasy Państwowe (Dz. U. nr 134, poz. 692). Roczne plany finansowo-gospodarcze sporządzane są z uwzględnieniem celów polityki leśnej państwa w oparciu o zadania określone w PUL, potrzeby wynikające z bieżących uwarunkowań gospodarki leśnej, sytuację na rynku drzewnym. Jedną z zasad prowadzenia gospodarki leśnej jest zasada ciągłości (art. 8 ust. 3 ustawy o lasach), co oznacza, że PUL wiąże przez okres pełnego 10-lecia, bez możliwości zaniechania prowadzenia gospodarki przez czas od expiracji planu poprzedniego do dnia zatwierdzenia nowego planu.

Nadleśniczy wyjaśnił ponadto, że należy wziąć pod uwagę konieczność uwzględnienia przy opracowaniu planu urządzenia lasu wymogów określonych w Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 12 listopada 2021 r. (Dz. U. z 2012 poz. 1302) w sprawie warunków i trybu sporządzania planu urządzenia lasu, uproszczonego planu urządzania lasu oraz inwentaryzacji stanu lasu. Rozporządzenie determinuje daty przygotowania niezbędnych analiz i danych na potrzeby zatwierdzenia planu urządzenia lasu. (...) szereg prac można wykonać:

- a) po zakończeniu czynności gospodarczych w dniu 31 grudnia roku kończącego expirujący plan urządzenia lasu, to wówczas ustalony zostaje stan lasu będący podstawą opisu taksacyjnego lasów i gruntów przeznaczonych do zalesienia na dzień 1 stycznia pierwszego roku obowiązywania sporządzanego planu urządzenia lasu. W tym miejscu należy wskazać, że realizacja zadań gospodarczych nawet jeszcze w ostatnim dniu obowiązywania poprzedniego PUL wpływa na granice wydzieleń leśnych, opis taksacyjny, i inne elementy nowego planu,
- b) po zrealizowaniu wszystkich czynności gospodarczych (ich zaewidencjonowaniu, zaksięgowaniu i sporządzeniu niezbędnych zestawień i raportów) dokonywana jest ostateczna analiza i ocena gospodarki ubiegłego okresu, która zgodnie z ustawą o lasach (art. 18 ust. 4 pkt 2), a także aktami prawnymi i instrukcjami wewnętrznymi niższego rzędu, jest niezbędnym elementem projektu PUL,
- c) (...) po zrealizowaniu wszystkich czynności gospodarczych wykonawca projektu PUL uwzględnia wszelkie ostateczne zmiany (zadania gospodarcze z grudnia ostatniego roku poprzedniego planu) poprzez aktualizację przygotowanych już wcześniej projektów opisów taksacyjnych, zestawu map i opisów ogólnych (tzw. elaborat, Program ochrony przyrody, Prognoza oddziaływania na środowisko). Po pracach kontrolnych i ostatecznych uzgodnieniach Wykonawca projektu PUL dokonuje wydruków wszystkich jego elementów oraz przekazuje te materiały do odbioru końcowego wykonywanego projektu.

Kluczową w tej sprawie pozostaje zatem konieczność uwzględnienia wszystkich czynności gospodarczych wykonywanych nawet w grudniu – na przełomie dwóch okresów gospodarczych pomiędzy expirującym i nowym planem urządzenia lasu.

Nie jest więc możliwe opracowanie nowego planu urządzenia lasu przed expiracją poprzednio obowiązującego.

Nadleśniczy wyjaśnił, że nie występował do Ministra właściwego do spraw środowiska o wskazanie zadań gospodarczych na okres od 1 stycznia 2021 r. do dnia zatwierdzenia PUL. *W PGL LP przyjęto, że można realizować niezatwierdzony plan urządzenia lasu w początkowych miesiącach jego obowiązywania, na podstawie wskazań gospodarczych zawartych w opisach taksacyjnych projektu PUL, bez obawy, że nastąpi tu niezgodność realizacyjna po zatwierdzeniu tego planu przez Ministra właściwego do spraw środowiska. Nie bez znaczenia jest fakt, że projekty planów już na etapie ich tworzenia uzyskują pozytywne opinie od wymaganych organów. Realizacja ta odbywała się przy jednoczesnym zachowaniu nadzoru właściwych jednostek i organów, tj. Dyrektora Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych, Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych, czy Ministra właściwego do spraw środowiska.*

(akta kontroli str. 415-418, 421-422)

3.4. Nadleśnictwo, realizując zadania wynikające z projektu PUL, w okresie od 1 stycznia 2021 r. do 31 sierpnia 2021 r. pozyskało 50.595⁶⁰ m³ grubizny, z tego 22.149 m³ grubizny w użytkowaniu rębnym i 28.446 m³ grubizny w użytkowaniu przedrębnym. Sprzedało natomiast 56.067 m³ drewna uzyskując 12.213.277 zł netto.

NIK wskazuje, na art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach⁶¹, stanowiący, że trwale zrównoważoną gospodarkę leśną prowadzi się według PUL. Natomiast zgodnie z § 135 ust. 7 *Instrukcji urządzania lasu część 1 – Instrukcja sporządzania projektu planu urządzania lasu dla nadleśnictwa*⁶², projekt PUL staje się Planem Urządzania Lasu po jego zatwierdzeniu przez Ministra właściwego do spraw środowiska.

W okresie od 1 stycznia 2021 r. do 14 stycznia 2021 r. Nadleśnictwo pozyskało 2.253,11 m³ drewna, z tego 1.298,71 m³ – z obszarów Natura 2000⁶³, nie posiadając pozytywnej opinii RDOŚ w zakresie projektu PUL i Prognozy oddziaływania na środowisko.

Nadleśniczy wyjaśnił, że w zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa znajduje się, w całości lub w części, sześć obszarów sieci Natura 2000. Łączna powierzchnia tych obszarów na terenach leśnych Nadleśnictwa wynosi 10.756 ha, a powierzchnia lasów Nadleśnictwa wg stanu na dzień 1 stycznia 2021 r. wynosiła 18.216 ha. *Praktycznie cały obręb Szprotawa objęty jest obszarami Natura 2000. Chciałbym zwrócić uwagę, że dla obszarów Natura 2000 nie ustanawia się zakazów, tak jak dla innych form ochrony przyrody, np. parków narodowych czy rezerwatów. Ochrona na tych obszarach opiera się przede wszystkim na ograniczaniu działań mogących w znaczący sposób pogorszyć stan siedlisk przyrodniczych oraz siedlisk gatunków roślin i zwierząt, a także w znaczący sposób wpłynąć negatywnie na gatunki, dla których ochrony został wyznaczony obszar Natura 2000. Na terenach obszarów Natura 2000 zlokalizowanych na terenie Nadleśnictwa Szprotawa można prowadzić gospodarkę leśną – w tym pozyskanie drewna.*

Wyjaśnił ponadto, że pozyskiwanie drewna w okresie od 1 stycznia 2021 r. do 15 stycznia 2021 r. w obszarach Natura 2000, było prowadzone na pozycjach, których

⁶⁰ Nadleśnictwo w okresie od 1 stycznia 2021 r. do 31 sierpnia 2021 r. pozyskało 52.349,80 m³ drewna (grubizny i drobnicy).

⁶¹ Dz. U. z 2024 r. poz. 530.

⁶² Instrukcja stanowi załącznik do Zarządzenia 55 DGLP z dnia 21 listopada 2011 r.

⁶³ W okresie od 1 stycznia 2021 r. do 14 stycznia 2021 r. Nadleśnictwo sprzedało 1.689,38 m³ drewna, z tego 52,93 m³ – z obszarów Natura 2000.

nie dotyczyły ograniczenia zawarte w Programie Ochrony Przyrody i Prognozie Oddziaływania na Środowisko, wynikających z zaleceń bądź zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000.

NIK dostrzega uwarunkowania prawno-organizacyjne skutkujące ograniczonym wpływem Nadleśnictwa na termin zatwierdzenia PUL. Zauważa jednak również potencjalne ryzyko możliwości zaistnienia negatywnego wpływu na środowisko, w tym na cele ochrony obszarów Natura 2000. Ponadto podejmowanie działań przed zaakceptowaniem przez RDOŚ Prognozy oddziaływania na środowisko może powodować, że nie można mieć pewności, co do prawidłowego ograniczenia ryzyk związanych z zachowaniem balansu pomiędzy zadaniami gospodarki leśnej i pozyskaniem drewna a ochroną gatunków i siedlisk.

(akta kontroli str. 417-420, 422-426)

3.5. Obowiązujące w okresie objętym kontrolą Plany Urządzania Lasu zawierały wszystkie wymagane zakresy wymienione w art. 18 ust. 4 ustawy o lasach. Nie zawierały one bezpośredniego odniesienia oraz nie wskazywały konkretnych zadań związanych ze zmianami klimatycznymi. Odniesiono się w nich natomiast w sposób ogólny do działań mających ograniczać w przyszłości zjawiska wynikające ze zmian klimatycznych, które miałyby polegać na: walce ze szkodnikami i chorobami występującymi w lasach, naprawie szkód powstałych w wyniku wiatrów i suszy, zachowania i przywracania siedlisk przyrodniczych oraz populacji zagrożonych gatunków.

(akta kontroli str. 394-399, 402-407)

3.6. Przewidziane w PUL na lata 2011-2020 zadania w zakresie hodowli lasu zostały zrealizowane w następującym stopniu:

- odnowienia⁶⁴ – zręby⁶⁵, halizny⁶⁶ – 100%,
- odnowienia zrębów bieżących – 79,56%,
- odnowienia po rębniach złożonych – 72,90%,
- zalesienia – nie przewidziane do realizacji w PUL,
- wprowadzanie II piętra – 97,43%,
- dolesienia luk⁶⁷ – 253,50%,
- pielęgnacja gleby – 80,81%,
- czyszczenie wczesne⁶⁸ – 52,46%,
- czyszczenie późne⁶⁹ – 101,25%.

Nadleśniczy wyjaśnił, że *na realizację zadań w zakresie hodowli lasu przewidzianych w Planie Urządzania Lasu na lata 2011-2020 dla Nadleśnictwa Szprotawa miały wpływ następujące czynniki:*

- *odnowienia zrębów bieżących oraz odnowienia po rębniach złożonych – w PUL na lata 2011-2020 zostało ujęte 100% zrębów do odnowienia. Zręby wykonane w 2019 r. i 2020 r. oraz w niewielkim stopniu w latach wcześniejszych zostały odnowione w obowiązującym aktualnie PUL jako „zręby zaległe”. Powierzchnie*

⁶⁴ Odnowienia – wprowadzanie nowego pokolenia lasu sztuczne lub naturalne, w miejsce dotychczasowych drzewostanów, usuniętych w toku użytkowania lub zniszczonych przez kłesi żywiołowe lub wskutek starości.

⁶⁵ Zrąb – nieodnowiona powierzchnia po drzewostanie w okresie maksymalnie 5 lat po jego wycięciu lub też powierzchnia leśna, na której prowadzi się ścinkę drzew w cięciu użytkowania rębego.

⁶⁶ Halizna – uprawa i młodnik I klasy wieku o zadrzewieniu niższym niż 0,5 (poniżej 50% powierzchni uprawy) i przewidywana do odnowienia w najbliższych latach.

⁶⁷ Dolesienia luk – uzupełnienie luk i przerzedzeń powstałych z różnych przyczyn w ponad 20 letnim drzewostanie.

⁶⁸ Czyszczenia wczesne – zabieg pielęgnacyjny prowadzony w młodych drzewostanach zwykle przed osiągnięciem przez nie zwarcia. Głównym celem czyszczeń wczesnych jest regulacja składu gatunkowego drzewostanu i usunięcie drzew wadliwych.

⁶⁹ Czyszczenie późne – zabieg pielęgnacyjny w młodnikach (od ok. 10 - 20 lat) wykonywany w celu kształtowania struktury odnowienia, odpowiedniego składu gatunkowego i stopnia zagęszczenia.

po zrębach wymagają odpowiedniego przygotowania i uprzątnięcia, a także ze względu ochrony upraw sosnowych przed szeliniakiem sosnowym, zręby odnawiane są najczęściej w drugim roku po cięciu. Widoczne jest to w „Zestawieniach odnowień po wykonanych zrębach”. Zręby wykonane w ostatnich latach obowiązywania PUL są odnawiane w okresie obowiązywania kolejnego PUL, co zostało wykonane w 100% do końca 2023 r.;

- dolesienia luk – w PUL zawarte są luki, które na moment wykonywania prac taksacyjnych mają odzwierciedlenie w terenie. W trakcie realizacji PUL w lesie mają miejsce zdarzenia takie jak silne wiatry, gradacje owadów, obniżenie wód gruntowych i inne w wyniku których powstają nowe luki. W celu uproduktynienia zostają odnowione w sposób naturalny lub sztuczny. W związku z tym realizacja dolesienia luk była większa niż planowana;
- pielęgnacja gleby – w PUL na lata 2011-2020 planowana była pielęgnacja gleby na 100% powierzchni zaplanowanych do odnowienia. Zabieg ten wykonywany jest zgodnie z potrzebami na gruncie. Jeżeli powierzchnia z wprowadzonym młodym pokoleniem lasu nie zachwaszcza się (roślinność zielna i krzewiasta oraz odrosła nie zagrażają istnieniu młodego pokolenia) nie wykonuje się pielęgnacji gleby;
- czyszczenia wczesne – podobnie jak w przypadku pielęgnacji gleby planowane było czyszczenia wczesne (CW) na 100% powierzchni ujętych do odnowienia. Zabiegi te wykonywane są zgodnie z potrzebami upraw na gruncie. Uprawy założone w ostatnich latach obowiązywania PUL nie osiągały takiej fazy rozwojowej aby wykonać CW a część powierzchni nie została jeszcze odnowiona.

Natomiast przewidziane w obowiązującym PUL zadania w zakresie hodowli lasu zostały zrealizowane do 30 czerwca 2024 r. w następującym stopniu⁷⁰:

- odnowienia – zręby, halizny – 94,15%,
- odnowienia zrębów bieżących – 11,85%,
- odnowienia po rębniach złożonych – 12,58%,
- zalesienia – 98,15%,
- wprowadzanie II piętra – 5,49%,
- dolesienia luk – 71,30%,
- pielęgnacja gleby – 160,03%,
- czyszczenie wczesne – 37,60%,
- czyszczenie późne – 44,87%.

Nadleśniczy wyjaśnił, że na realizację zadań przewidzianych w obowiązującym PUL wpływały następujące czynniki:

- odnowienia zrębów bieżących oraz odnowienia po rębniach złożonych – wskazane jest żeby zręby przelegiwały (drzewostany sosnowe) przez rok ze względów ochrony lasu – ochrona upraw sosnowych przed szeliniakiem sosnowym. Zręby wykonane w 2021 r. w przeważającym rozmiarze odnowione były w 2023 r. W Nadleśnictwie odnowienia odbywają się wiosną oraz jesienią. Po odnowieniach, które Nadleśnictwo wykona jesienią 2024 r. zaawansowanie odnowienia po rębniach bieżących wyniesie ok. 18%. Należy dodać, że w ostatnich latach wzrósł udział odnowień naturalnych, których inicjowanie wymaga więcej czasu aby uznać powierzchnię za odnowioną (max. do 5 lat);
- wprowadzanie II piętra – wymaga wykonania zabiegu trzebieży, czyli przygotowania powierzchni pod kątem zagęszczenia głównego drzewostanu – stworzenia odpowiednich warunków świetlnych do wzrostu wprowadzonych sadzonek pod głównym drzewostanem. Nadleśnictwo jest na etapie

⁷⁰ W stosunku do okresu 10-letniego.

przygotowywania części powierzchni i sukcesywnie w kolejnych latach będzie przygotowywało kolejne. Plan wynosi 27,34 ha, który do 2030 r. zostanie zrealizowany.

Stosownie do art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy o lasach, Nadleśnictwo realizowało obowiązek ponownego wprowadzenia roślinności leśnej (upraw leśnych) w lasach w okresie do 5 lat od usunięcia drzewostanu.

(akta kontroli str. 385-386, 427-431, 501-508)

4. Pozyskanie drewna (grubizny) w Nadleśnictwie w latach 2011-2020 nie przekraczało wielkości ustalonych w PUL i wynosiło 99,95% (724.666,61 m³), z tego w użytkowaniu rębny⁷¹ - 88,00% obligatoryjnego etatu cięć (300.651,14 m³), natomiast w użytkowaniu przedrębny⁷² - 110,61%⁷³ etatu cięć (424.015,47 m³).

Nadleśniczy wyjaśnił, że w zatwierdzonym Planie Urządzenia Lasu zapisany jest łączny miąższościowy etat użytków głównych jako maksymalna ilość drewna przewidzianego do pozyskania w dziesięcioleciu, co umożliwia odpowiednie zwiększanie lub zmniejszanie wielkości użytkowania rębnego albo przedrębnego w ramach łącznego etatu użytków głównych (kompensacja etatów). Większe niż planowano pozyskanie grubizny w użytkowaniu przedrębnym wynikało z faktycznych potrzeb pielęgnacyjnych lasów. Planowana intensywność cięć w użytkach przedrębnych wynosiła 33,39 m³/ha, a jej realizacja wyniosła 37,25 m³/ha. Przekroczenie etatu miąższościowego wynikało w dużej mierze z większej niż szacowano masy użytków przygodnych oraz konieczności udostępniania drzewostanów siecią szlaków operacyjnych. Pewien wpływ miało również niedoszacowanie miąższości i przyrostów drzewostanów średnich klas wieku (metodyka programu Taksator). W użytkowaniu przedrębnym pozyskano również 39.761,93 m³ użytków przygodnych, co stanowi 9,38% wykonanej masy. W ujęciu powierzchniowym na etat złożyła się obligatoryjna powierzchnia pielęgnowania lasu (TW – trzebież wczesna, TP – trzebież późna, CP-P – czyszczenie późne z pozyskaniem masy) oraz powierzchnia ze zlokalizowania cięć rębnych, natomiast w ujęciu miąższościowym na etat złożył się określony etat użytkowania rębnego oraz orientacyjna miąższość pozyskania w użytkowaniu przedrębnym.

(akta kontroli str. 386, 428)

Wielkość pozyskanego drewna w poszczególnych latach objętych kontrolą dla Nadleśnictwa wynosiła łącznie 467.530 m³ (grubizna i drobnica), z tego:

- w 2019 r. – 78.925 m³ (z tego 74.993 m³ grubizny),
- w 2020 r. – 75.310 m³ (z tego 72.127 m³ grubizny),
- w 2021 r. – 78.127 m³ (z tego 75.215 m³ grubizny),
- w 2022 r. – 96.065 m³ (z tego 91.404 m³ grubizny),
- w 2023 r. – 95.291 m³ (z tego 90.780 m³ grubizny),
- w 2024 r. (do 30 czerwca) – 43.812 m³ (z tego 41.442 m³ grubizny).

Nadleśniczy wyjaśnił, że typowanie drzewostanów do pozyskania w danym roku było dokonywane zgodnie z Planem Urządzenia Lasu oraz potrzebami hodowlanymi. Szacowana wielkość cięć w danym roku określana była zgodnie z PUL, a szacowania dokonywał leśniczy z uwzględnieniem potrzeb hodowlanych. Następnie Zastępca Nadleśniczego i Inżynier Nadzoru przeprowadzają weryfikacje na gruncie.

⁷¹ Ilość drewna do pozyskania wynikająca z potrzeb odnowienia drzewostanu.

⁷² Ilość drewna do pozyskania w wyniku cięć pielęgnacyjnych (czyszczenie, trzebieże) i cięć przygodnych (sanitarnych).

⁷³ Zgodnie z zestawieniem zadań na lata od 2011 do 2020 wg PUL, na Nadleśnictwo nałożono zadanie pozyskania drewna w ilości nie większej niż 725.014 m³ grubizny netto, w tym: obligatoryjny etat cięć w użytkowaniu rębny – 341.654 m³ grubizny netto oraz powierzchniowy etat cięć w użytkowaniu przedrębnym – ha o orientacyjnej miąższości 383.360 m³ grubizny netto.

W Nadleśnictwie sporządzano plan pozyskania drewna na każdy kolejny rok z uwzględnieniem wytycznych o których mowa w zarządzeniu nr 66 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych w sprawie wprowadzania wytycznych pod nazwą „Zasady użytkowania lasu w jednostkach organizacyjnych Lasów Państwowych”. (...) Szacunki brakarskie w Nadleśnictwie sporządzano zgodnie z Planem Urządzenia Lasów oraz stosownie do wytycznych o których mowa w zarządzeniu nr 51 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 30 września 2019 r. w sprawie wprowadzenia warunków technicznych stosowanych w obrocie surowcem drzewnym w Państwowym Gospodarstwie Leśnym Lasy Państwowe.

(akta kontroli str. 387-388, 432-445)

W latach 2019-2024 w ramach użytkowania rębego pozyskano 187.447 m³ grubizny, w tym 10.796 m³ w ramach użytkowania przygodnego, natomiast w ramach użytkowania przedrębego pozyskano 258.513 m³ grubizny, w tym 25.378 m³ w ramach użytkowania przygodnego.

Nadleśniczy wyjaśnił, że w ramach użytkowania przygodnego Nadleśnictwo pozyskiwało drewno z drzewostanów uszkodzonych przez czynniki abiotyczne i biotyczne w tym szkody od wiatrów, szkodników. W ramach użytkowania przygodnego usuwane były wszystkie drzewa zagrażające zachowaniu trwałości lasu oraz stanowiące zagrożenie dla ludzi i infrastruktury.

(akta kontroli str. 386-387, 432)

Na próbie 10 oddziałów leśnych, na których prowadzono wycinkę w 2023 r. stwierdzono zgodność dokonywanej wycinki z PUL⁷⁴.

(akta kontroli str. 446-447)

Nadleśnictwo nie weryfikowało wyników Wielkoobszarowej Inwentaryzacji Stanu Lasu w zakresie pozyskania grubizny z danymi będącymi w posiadaniu Nadleśnictwa.

Nadleśniczy wyjaśnił, że: dane ujęte w sprawozdawczości Nadleśnictwa dotyczą miąższości grubizny netto (bez kory) wynikającej z pomiarów pozyskanych sortymentów drzewnych. Jest to więc miąższość wynikowa, ustalona po pozyskaniu drewna. Natomiast inwentaryzacja WISL jest szacunkiem wykonanym metodą matematyczno-statystyczną na podstawie losowo rozmieszczonych kołowych powierzchni próbnych, gdzie określa się miąższość drzew, które w okresie między kolejnymi pomiarami zostały usunięte z powierzchni.

(akta kontroli str. 486)

5. Na dzień 1 stycznia 2019 r. powierzchnia lasów w Nadleśnictwie wynosiła 18.607,42 ha, natomiast na dzień 30 czerwca 2024 r. – 18.710,76 ha (wzrost o 103,34 ha).

Zwiększenie ww. powierzchni nastąpiło w związku z przejęciem w zarząd Nadleśnictwa gruntów stanowiących własność Skarbu Państwa oraz zakupem nieruchomości od osób fizycznych, co zostało szczegółowo opisane w pkt. 6 niniejszego wystąpienia, a ponadto przeklasyfikowaniem i zalesieniem gruntów nieleśnych oraz w związku z pracami geodezyjnymi związanymi z modernizacją obrębów ewidencyjnych przeprowadzoną przez Starostwo Powiatowe w Żaganiu.

W powyższym okresie zwiększyła się powierzchnia lasów gospodarczych: z 9.635,99 ha (na dzień 1 stycznia 2019 r.) do 12.029,96 ha (na dzień 1 stycznia 2024 r.), jednocześnie zmniejszyła się powierzchnia lasów ochronnych – odpowiednio

⁷⁴ Próba została dobranej celowo (wg wielkości pow. manipulacyjnej).

z 8.763,00 ha do 6.430,56 ha. Powierzchnia rezerwatów przyrody pozostała na nie zmienionym poziomie i wynosi 208,43 ha.

(akta kontroli str. 3, 5-52, 509-538)

W kwestii zmniejszania powierzchni lasów ochronnych w Nadleśnictwie, zgodnie z protokołem z posiedzenia *Komisji Założeń Planu w sprawie opracowania planu urządzenia lasu dla Nadleśnictwa Szprotawa na lata 2021-2030*⁷⁵, po przeprowadzeniu analizy aktualności powierzchni lasów ochronnych stwierdzono, że likwidacji wymagają następujące kategorie lasów ochronnych:

- uszkodzone na skutek działalności przemysłu – ze względu na ustane czynnika szkodliwego oraz brak badań i kryteriów, w oparciu o które można by uznać drzewostany za uszkodzone przez przemysł,
- stanowiące ostoje zwierząt – ze względu na zmienność lokalizacji takich ostoj,
- drzewostany nasienne – ze względu na przemianę pokoleń w wyłączonych drzewostanach nasiennych (WDN).

Z protokołu z posiedzenia *Narady Techniczno-Gospodarczej w sprawie opracowania projektu planu urządzenia lasu Nadleśnictwa Szprotawa na okres 1.10.2021-31.12.2030*, wykonawca PUL przygotował projekt zmian lokalizacji lasów ochronnych, który został poddany opiniowaniu przez właściwe gminy, a następnie przekazany do zatwierdzenia przez Ministra właściwego ds. środowiska. W rezultacie, Minister Klimatu i Środowiska decyzją Nr DLŁ-WGL.8101.8.2021.LP z dnia 13 lipca 2021 r. dokonał zmian w zakresie powierzchni lasów ochronnych położonych w Nadleśnictwie.

(akta kontroli str. 388-389, 618-632)

Zmiana struktury wiekowej i gatunkowej lasów (udział panujących gatunków drzew w Nadleśnictwie, zajmujących największą powierzchnię) została szczegółowo przedstawiona w pkt. 1 niniejszego wystąpienia.

(akta kontroli str. 84-158)

W przypadku występowania organizmów szkodliwych mogących zagrozić trwałości lasów w Nadleśnictwie wykonywane były zabiegi ochronne: mechaniczne i chemiczne. Największe uszkodzenia drzewostanu spowodowane były przez występowanie zwójki dębowej, kornika ostrozębnego i kuprówki rudnicy. W poszczególnych latach objętych kontrolą zabiegi ochronne były wykonywane na następujących powierzchniach:

- w 2019 r. – 18,73 ha (szkody wystąpiły na pow. 615,75 ha),
- w 2020 r. – 30,47 ha (szkody wystąpiły na pow. 699,35 ha),
- w 2021 r. – 24,72 ha (szkody wystąpiły na pow. 77,96 ha),
- w 2022 r. – 10,85 ha (szkody wystąpiły na pow. 293,73 ha),
- w 2023 r. – 4,81 ha (szkody wystąpiły na pow. 4,81 ha),
- w 2024 r. (do 30 czerwca) – nie wykonywano zabiegów (szkody wystąpiły na pow. 1,75 ha).

W latach 2019-2022 nie stosowano zabiegów ochronnych na całych obszarach objętych uszkodzeniami spowodowanymi przez szkodniki ponieważ wykonywano je wyłącznie w lokalizacjach w których występowanie szkodnika stwarzało zagrożenie dla zapewnienia trwałości lasu.

Nadleśniczy wyjaśnił, że *nie zawsze wystąpienie uszkodzeń determinuje konieczność wykonania zabiegu ochronnego. Decyzja o zabiegach ochronnych jest zawsze gruntownie analizowana, konsultowana z ZOL i ograniczona do sytuacji koniecznych*

⁷⁵ Posiedzenie Komisji odbyło się w dniu 25 września 2018 r.

po ustaleniu ryzyka faktycznego zagrożenia oraz wpływu środowiska i pogody na zmniejszenie populacji szkodników bez ingerencji ze strony Nadleśnictwa.

Nadleśnictwo nie poniosło strat związanych z wystąpieniem organizmów szkodliwych.
(akta kontroli str. 448-487)

W okresie objętym kontrolą Nadleśnictwo pozyskało następującą ilość posuszu:

- w 2019 r. – 5.465,19 m³,
- w 2020 r. – 5.924,91 m³,
- w 2021 r. – 9.170,39 m³,
- w 2022 r. – 4.053,35 m³,
- w 2023 r. – 4.972,73 m³,
- w 2024 r. (do 30 czerwca) – 1.504,12 m³.

(akta kontroli str. 488-494)

W latach 2019-2020 w Nadleśnictwie dokonywano zalesień gruntów i tak:

- w PUL na lata 2011-2020 nie przewidziano dokonywania zalesień, natomiast zabieg ten został przeprowadzony na powierzchni 73,34 ha gruntów nieleśnych⁷⁶,
- w PUL na lata 2021-2030 zaplanowano dokonywanie zalesień na powierzchni 13 ha, natomiast do 30 czerwca 2024 r. zabieg ten został przeprowadzony na powierzchni 12,76 ha gruntów nieleśnych⁷⁷.

W Nadleśnictwie w celu podwyższenia produktywności dokonywano podsadzeń produkcyjnych⁷⁸ na pow. 8,18 ha⁷⁹ oraz odnowień luk na powierzchni 9 ha⁸⁰.

(akta kontroli str. 495-500)

6. W okresie objętym kontrolą, Nadleśnictwo dokonało zakupu 10 nieruchomości na podstawie art. 37 ustawy o lasach, nabywając łącznie 21,6173 ha, których wartość nabycia wyniosła 967.900 zł (średnia wartość za 1 ha wyniosła zatem 44.774,32 zł).

(akta kontroli str. 513)

W latach 2019-2024 Nadleśnictwo przyjęło w zarząd Lasów Państwowych ze Starostwa Powiatowego w Żaganiu działki stanowiące własność Skarbu Państwa o łącznej pow. 13,7884 ha. W księgach wieczystych prowadzonych dla tych nieruchomości dokonano stosownych zmian związanych z tymi przejęciami.

(akta kontroli str. 514-538)

Nadleśnictwo wystąpiło z wnioskiem pismem nr ZGP.2214.2.2023 z dnia 16 czerwca 2023 r. do Dyrektora Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa Oddział Terenowy w Gorzowie Wlkp. (dalej: KOWR) z prośbą o przeanalizowanie możliwości nieodpłatnego przekazania gruntów możliwych do zalesienia. Jednocześnie wytypowało listę wstępnie kwalifikujących się nieruchomości rolnych (123 działek ewidencyjnych), kierując się następującymi kryteriami:

- nieruchomości nie będące w użytkowaniu zależnym (dzierżawa),
- grunty przylegające bezpośrednio do gruntów LP,
- działki uzupełniające lub scalające istniejące kompleksy leśne,

⁷⁶ W 2019 r. na pow. 5,62 ha (koszt zalesienia wyniósł 31.055,05 zł).

⁷⁷ W 2021 r. na pow. 9,47 ha (koszt zalesienia wyniósł 50.236,92 zł), i w 2023 r. – 3,29 ha (koszt zalesienia – 43.340,28 zł).

⁷⁸ Posażenie produkcyjne - wprowadzanie gatunków drzewiastych w drzewostanach jednogatunkowych lub jednopiętrowych w celu wzbogacenia różnorodności biologicznej, glebowej i siedliskowej.

⁷⁹ W 2020 r. na pow. 6,68 ha (koszt posadzenia wyniósł 29.751,29 zł), i w 2023 r. - 1,5 ha (koszt posadzenia – 8.304,81 zł).

⁸⁰ W 2019 r. na pow. 1,10 ha, w 2020 r. na pow. 0,57 ha, w 2022 r. na pow. 0,75 ha, w 2022 r. na pow. 5,64 ha i w 2024 r. na pow. 0,94 ha (łącznie koszt odnowień wyniósł 58.228,50 zł).

- użytki rolne z widoczną zaawansowaną sukcesją,
- grunty na których utrudnione lub niemożliwe jest użytkowanie rolne.

W odpowiedzi KOWR pismem nr GOR.ZG.WKUZ.GZ.4242.6.2023.AHU z dnia 25 lipca 2023 r., po przeanalizowaniu wykazu działek wytypował do przekazania 48 nieruchomości o łącznej powierzchni 47,0905 ha.

W dniu 5 października 2023 r. weszła w życie ustawa z dnia 13 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o zagospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa oraz niektórych innych ustaw⁸¹, która zmieniła sposób przekazywania gruntów pomiędzy KOWR i PGL LP⁸² oraz dopuściła ich przekazywanie bez konieczności wcześniejszego uzyskania decyzji określających warunki zabudowy, przeznaczających te nieruchomości do zalesienia.

Nadleśniczy wyjaśnił, że zmiana przepisów i opóźnienie związane z otrzymaniem wzoru umowy i protokołu przekazania nie pozwoliło na sfinalizowanie będącego w toku przejęcia uzgodnionych wcześniej działek. Oprócz tego, podczas weryfikacji zapisów Ksiąg Wieczystych nieruchomości względem których uzyskano zgodę, wątpliwości budziły niektóre zapisy dotyczące wskazania właścicieli nieruchomości, ponieważ w wielu przypadkach jako właściciel nadal widnieje Agencja Nieruchomości Rolnych. Ponadto stwierdzono, że podany przez KOWR numer KW dla działki 825 Chotków okazał się nieprawidłowy i pomimo kontaktu z Wydziałem Ewidencji Gruntów Starostwa Powiatowego w Żaganiu oraz Wydziałem V Sądu Rejonowego w Żaganiu nie udało się ustalić prawidłowego numeru KW tej działki. Stwierdzone nieprawidłowości również miały wpływ na opóźnienie w sfinalizowaniu przejęcia nieruchomości.

Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Zielonej Górze (dalej: RDLP w Zielonej Górze) pismem nr ZS.2200.1.2024 z dnia 23 stycznia 2024 r. zaleciła, aby w przypadku otrzymania wykazu działek i wstępnej weryfikacji ich położenia podjąć niezwłoczne działania zmierzające do przejęcia gruntów w zarząd Lasów Państwowych. Zwróciła przy tym uwagę na to, aby nieruchomości te były wydzielone geodezyjnie oraz posiadały uregulowany stan prawny własności Skarbu Państwa, tj. miały założoną księgę wieczystą.

Za pismem RDLP w Zielonej Górze nr ZS.2213.1.2024 z dnia 25 kwietnia 2024 r. Nadleśnictwo otrzymało nowy wzór umowy przekazania nieruchomości w trybie art. 24 ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa wraz z wzorem protokołu zdawczo-odbiorczego. RDLP w Zielonej Górze ponownie zwróciła uwagę aby nieruchomości będące przedmiotem przejęcia były wydzielone geodezyjnie oraz posiadały uregulowany stan prawny własności Skarbu Państwa, tj. miały założoną księgę wieczystą. Zaleciła zatem nie przejmować nieruchomości, które nie mają założonych ksiąg wieczystych, zdewastowanych, trwale zabudowanych, z ograniczoną możliwością zagospodarowania w kierunku leśnym. Nadleśnictwo Szprotawa przesłało otrzymane wzory dokumentów do oddziału KOWR w Gorzowie Wlkp., dodatkowo zwracając się z prośbą o przekazanie dodatkowych działek w obrębie Mycielin, gdzie zakupiono w 2024 r. nieruchomość od osoby prywatnej, która sąsiaduje z gruntami KOWR. Aktualnie sprawa jest w toku.

(akta kontroli str. 539-561, 573-574)

Nadleśnictwo dokonało również przeglądu działek Skarbu Państwa, które na mocy art. 4 ust. 1 oraz art. 74 ust. 3 ustawy z dnia 28 września 1991r. o lasach powinny znajdować się w zarządzie PGL Lasy Państwowe. W ich wyniku ustalono, że w zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa znajdują się trzy nieruchomości pozostające

⁸¹ Dz. U. poz. 1933.

⁸² Po nowelizacji ustawy do przekazania dochodzi w drodze umowy zawartej pomiędzy Dyrektorem Generalnym KOWR, a Nadleśniczym.

w zarządzie Starosty Żagańskiego, na których występuje użytek Ls⁸³. Żadna z tych działek nie stanowiła w całości użytku Ls, a jedynie ich nieduże fragmenty⁸⁴. Ponadto w przypadku pierwszej z nich grunt położony był w miejscowości wśród zabudowań, a użytek Ls był bez dojazdu, w przypadku drugiej – użytek Ls był podzielony na dwie części i położona jest w OCHK Dolina Bobru, co wiązałoby się z trudnościami w uzyskaniu decyzji określającej warunki zabudowy, umożliwiającej zalesienie użytków nieleśnych, natomiast w przypadku trzeciej - użytek Ls był bez dojazdu.

(akta kontroli str. 567-572)

Nadleśnictwo za pośrednictwem RDLP w Zielonej Górze otrzymało pismo Ministra Klimatu i Środowiska w 2021 r.⁸⁵ wraz z zestawieniem, z którego wynikało, że w województwie lubuskim na koniec 2020 r. w ewidencji gruntów leśnych Skarbu Państwa nie widniały działki nieprzekazane Lasom Państwowym.

(akta kontroli str. 562-566)

W okresie od 1 stycznia 2019 r. do 30 czerwca 2024 r. do Nadleśnictwa wpłynęły 34 akty notarialne uprawniające Nadleśnictwo do prawa pierwokupu, na podstawie art. 37a ustawy o lasach⁸⁶. Ponadto w 2023 r. wpłynęło jedno obwieszczenie o licytacji komorniczej. We wszystkich przypadkach Nadleśnictwo odstąpiło od prawa pierwokupu. Jako przyczynę odstąpienia wskazało m.in.:

- brak bezpośredniej przyległości do gruntów Nadleśnictwa,
- nie posiadania w przypadku gruntów innych niż leśne miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu pozwalających na zalesienie,
- istniejąca zabudowa,
- obciążenie hipoteką,
- zbycie części nieruchomości,
- niepodzielność prawa pierwokupu⁸⁷.

Na odstąpienie od prawa pierwokupu miały również ustalenia z narady Dyrektora RDLP w Zielonej Górze z Nadleśniczymi, która miała miejsce w dniu 3 października 2022 r.⁸⁸, zgodnie z którymi, nadleśnictwa mają dążyć do zwiększania lesistości przede wszystkim poprzez nabywanie gruntów do zalesienia.

Nadleśniczy wyjaśnił, że *stwierdzenie zasadności skorzystania z prawa pierwokupu opiera się w głównej mierze na przeanalizowaniu warunków określonych w art. 37a ustawy z dnia 28 września 1991 o lasach oraz Wytycznych Dyrektora RDLP w Zielonej Górze w sprawie wprowadzenia zasad dotyczących realizacji prawa pierwokupu lub nabycia w formie oświadczenia, które przysługują z mocy prawa Skarbowi Państwa, reprezentowanemu przez Lasy Państwowe, na terenie jednostek RDLP w Zielonej Górze*. Zgodnie z tymi wytycznymi nabycie gruntu w trybie art. 37a ustawy o lasach jest możliwe, gdy transakcja dotyczy w szczególności:

- bezpośredniego przylegania do gruntów pozostających w zarządzie LP;
- zniesienia współwłasności;
- regulacji przebiegu granicy polno-leśnej.

Nabywanie gruntów ma przede wszystkim przyczyniać się do zwiększania lesistości, co jest realizowane przez zakup w pierwszej kolejności gruntów przeznaczonych do zalesienia. W związku z tym, w przypadku otrzymania oferty pierwokupu gruntu

⁸³ Działki: nr 326/2, nr 187/1 oraz nr 15/7.

⁸⁴ Na działce nr 326/2 o pow. 0,3289 ha Ls – 0,0461 ha, na działce nr 187/1 o pow. 3,5900 ha, Ls – 0,2300 ha a na działce nr 15/7 o pow. 0,0413 ha Ls – 0,0046 ha.

⁸⁵ Pismo nr DLŁ-NL.8134.2.2021.PD. z dnia 2 lipca 2021 r.

⁸⁶ Badaniem objęto 10 spraw związanych z prawem pierwokupu.

⁸⁷ Zgodnie z art. 602 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz. U. z 2024 r. poz. 1061).

⁸⁸ Protokół z narady - DO.0050.8.2022 z dnia 3 października 2022 r.

leśnego oraz zwykłej oferty zakupu (art. 37 ustawy o lasach) gruntu przeznaczonego do zalesienia, Nadleśnictwo preferuje zwykły zakup, co docelowo zwiększa lesistość. Dodatkowo, nadleśnictwa realizując prawo pierwokupu mogą kwestionować wartość nieruchomości, co wielokrotnie kończy się sporami sądowymi.

W kontrolowanym okresie otrzymywane oferty w przeważającej większości dotyczyły umów w których ujęte były grunty, które nie spełniały ustawowych zapisów, czyli nieruchomości inne niż Ls i nieposiadające takiego przeznaczenia w dokumentach planistycznych jak decyzja określająca warunki zabudowy lub miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego. Nieliczne oferty, które warunki opisane w ustawie spełniały, zostały odrzucone ze względu na lokalizację, niepożądane zapisy w księdze wieczystej lub w ocenie Nadleśnictwa nie było to uzasadnione potrzebami gospodarki leśnej.

(akta kontroli str. 575-592)

Realizując zapisy Zarządzenia nr 79 DGLP z dnia 30 grudnia 2021 r. w sprawie zasad powiększania zasobów leśnych w wyniku nabywania lasów i gruntów przeznaczonych do zalesienia przez jednostki organizacyjne Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe Nadleśnictwo podejmowało działania polegające na:

- umieszczeniu informacji o chęci zakupów na stronie internetowej Nadleśnictwa oraz na profilach społecznościowych,
- umieszczenie plakatów informujących o chęci zakupu gruntów przy wszystkich kancelariach leśniczych,
- rozwieszenie plakatów informacyjnych na tablicach informacyjnych we wszystkich miejscowościach w zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa,
- rozpowszechnianiu informacji o chęci zakupów (głównie przez leśniczych i podleśniczych) podczas kontaktów z lokalną społecznością.
- Informowaniu o możliwości uzyskania decyzji o warunkach zabudowy w przypadku chęci sprzedaży gruntu innego niż leśny oraz pomocy w sporządzeniu stosownego wniosku.

Zgodnie z § 3 ww. Zarządzenia, Nadleśnictwo corocznie przekazywało do Dyrektora RDLP w Zielonej Górze informację o podjętych działaniach związanych z powiększaniem zasobów leśnych.

(akta kontroli str. 1031)

W 2024 r. Nadleśnictwo zawarło jedną umowę zamiany niezabudowanej ewidencyjnie działki gruntowej należącej do Nadleśnictwa zaklasyfikowanej jako Ls na dwie działki należące do osoby fizycznej sklasyfikowane jako ŁV, dla których wydane zostały decyzje o warunkach zabudowy przeznaczająca te tereny do zalesienia⁸⁹. Nadleśnictwo przekazało grunt o powierzchni 2,7300 ha i wartości 92.700 zł, w zamian otrzymało grunty o powierzchni 2,8301 ha i wartości 100.300 zł.

(akta kontroli str. 593-617)

7. W Nadleśnictwie zostały ustanowione lasy ochronne obejmujące na dzień 1 stycznia 2024 r. powierzchnię 6.430,56 ha (na dzień 1 stycznia 2019 r. wynosiła ona 8.763,00 ha). Przyczyna zmniejszenia pow. lasów ochronnych została opisana w pkt. 5 niniejszego wystąpienia.

W okresie objętym kontrolą Nadleśnictwo nie składało do DGLP wniosków o ustanowienie lasów jako ochronne. Wnioskowało natomiast do RDLP w Zielonej Górze o:

- uznanie ekosystemów referencyjnych w Nadleśnictwie⁹⁰,

⁸⁹ Akt notarialny Rep. A Nr 1982/2024 z dnia 23 maja 2024 r.

⁹⁰ Pismo nr ZGU.601.1.2021 z dnia 14 maja 2021 r.

- wydanie decyzji aktualizującej listę lasów o szczególnych walorach przyrodniczych w Nadleśnictwie⁹¹.

Ponadto w Nadleśnictwie ustanowiono rezerваты przyrody o łącznej pow. 208,43 ha:

- Rezerwat Buczyna Szprotawska,
- Rezerwat Annabreskie Wąwozy.

(akta kontroli str. 52, 82-83, 618-642)

8. Na podstawie § 2 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 22 marca 2006 r. w sprawie szczegółowych zasad zabezpieczenia przeciwpożarowego lasów⁹² obszar całego Nadleśnictwa został zaliczony do I kategorii zagrożenia pożarowego. Działania związane z ochroną lasu (w tym ochroną przeciwpożarową) Nadleśnictwo realizowało zgodnie z § 4-11 tego rozporządzenia.

W okresie objętym kontrolą miało miejsce 65 pożarów obejmujących łącznie powierzchnię 6,62 ha (przeciętna powierzchnia pożaru wyniosła 0,10 ha), i tak:

- w 2019 r. miało miejsce 17 pożarów o łącznej pow. 1,59 ha,
- w 2020 r. miało miejsce 18 pożarów o łącznej pow. 2,63 ha,
- w 2021 r. miało miejsce osiem pożarów o łącznej pow. 0,53 ha,
- w 2022 r. miało miejsce dziewięć pożarów o łącznej pow. 1,29 ha,
- w 2023 r. miało miejsce sześć pożarów o łącznej pow. 0,34 ha,
- w 2024 (do 30 czerwca) miało miejsce siedem pożarów o łącznej pow. 0,24 ha.

(akta kontroli str. 643-650)

W Nadleśnictwie opracowano dokument pn. *„Sposoby postępowania na wypadek powstania pożaru lasu dla Nadleśnictwa Szprotawa”*, który zawierał elementy określone w zasadach opracowania *Sposobów postępowania na wypadek powstania pożaru lasu* stanowiących załącznik nr 8 do *Instrukcji ochrony przeciwpożarowej las* oraz był zgodny ze wzorem wskazanym w tym załączniku.

Opracowany dokument był corocznie aktualizowany, a do dnia 31 marca każdego roku uzgadniany z Komendą Powiatową PSP w Żaganiu i Komendą Powiatową PSP w Nowej Soli⁹³, co stanowiło spełnienie wymogu określonego w pkt. 4.11.3. ww. Instrukcji.

(akta kontroli str. 651-659)

Zgodnie ze *„Sposobami postępowania na wypadek powstania pożaru lasu dla Nadleśnictwa Szprotawa”*, na terenie Nadleśnictwa wyznaczono 80 punktów czerpania wody wraz z określeniem ich lokalizacji, sposobu poboru wody oraz ich pojemności (wydajności).

Na całym obszarze Nadleśnictwa został spełniony warunek określony w § 39 ust. 15 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 7 czerwca 2010 r. w sprawie ochrony przeciwpożarowej budynków, innych obiektów budowlanych i terenów⁹⁴ w zakresie zapewnienia najbliższego stanowiska czerpania wody w terenie o promieniu nieprzekraczającym 3 km w lasach I kategorii zagrożenia pożarowego.

(akta kontroli str. 660-665, 674, 676-699)

⁹¹ Pismo nr ZGU.0601.1.2021 z dnia 29 listopada 2021 r.

⁹² Dz. U. z 2022 r. poz. 1065.

⁹³ Stosownie do punktu 4.11.4 *Instrukcji ochrony przeciwpożarowej lasu*, opracowane *Sposoby postępowania na wypadek powstania pożaru lasu* podlegają aktualizacji, a do dnia 31 marca każdego roku winny być uzgodnione w całości z właściwą terenowo komendą powiatową Państwowej Straży Pożarnej.

⁹⁴ Dz. U. 2023 r. poz. 822.

Ogłędziny czterech punktów czerpania wody do celów przeciwpożarowych⁹⁵ wykazały, że:

- Nadleśnictwo zapewniło odpowiedni zapas wody w zbiornikach,
- przy każdym punkcie czerpania wody zapewniono stanowisko do jej czerpania wraz z dojazdem,
- ujęcia oznakowano tabliczkami „Punkt czerpania wody” oraz „Przeciwpożarowe stanowisko czerpania wody”,
- dojazdy do ujęć wody oznaczono tabliczkami „Do punktu czerpania wody”.

(akta kontroli str. 731-735)

Nadleśnictwo posiadało *Projekt docelowej sieci drogowej Nadleśnictwa Szprotawa*, przygotowany zgodnie z Zarządzeniem Nr 28 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 27 kwietnia 2018 r. w sprawie wprowadzenia Instrukcji wyznaczania docelowej sieci drogowej nadleśnictwa.

Stan dróg stanowiących dojazdy pożarowe na dzień 1 stycznia 2019 r. o całkowitej długości 147,377 km, przedstawiał się następująco:

- w stanie dobrym – 28,187 km dróg (19,13%),
- w stanie średnim – 9,568 km dróg (6,49%),
- w stanie zadowalającym – 25,520 km dróg (17,32%),
- w stanie złym – 84,102 km dróg (57,06%).

Na dzień 30 czerwca 2024 r. stan dróg stanowiących dojazdy pożarowe o całkowitej długości 198,680 km przedstawiał się natomiast następująco:

- w stanie dobrym - 36,707 km dróg (18,48%),
- w stanie średnim – 58,047 km dróg (29,22%),
- w stanie zadowalającym – 50,336 km dróg (25,33%),
- w stanie złym – 53,590 km dróg (26,97%).

W ramach zadań obejmujących bieżące utrzymanie dróg leśnych, dojazdy pożarowe poddawane były konserwacji, w wyniku których możliwe było utrzymanie właściwego stanu technicznego dojazdów pożarowych i udrażnianie przejazdów dla dojazdów pożarowych o złym stanie technicznym. Ponadto dokonywano zabiegów koszenia poboczy i rowów.

W okresie od objętym kontrolą Nadleśnictwo, w ramach nakładów inwestycyjnych, realizowało budowę pięciu dróg w wyniku czego wybudowano 12,070 km dojazdów pożarowych spełniających parametry dróg określne w ww. rozporządzeniu Ministra Środowiska w sprawie szczegółowych zasad zabezpieczenia przeciwpożarowego lasów za kwotę 6.280.311,82 zł. Średni koszt budowy (koszt robót budowlanych netto) dojazdów pożarowych wyniósł zatem 0,52 mln zł/km.

(akta kontroli str. 666-673, 675-677, 700-729)

Dojazdy pożarowe na terenie Nadleśnictwa były przejezdne⁹⁶.

(akta kontroli str. 731, 738-741)

Ponadto Nadleśnictwo w okresie objętym kontrolą partycypowało w kosztach remontu albo przebudowy dróg lokalnych o łącznej długości 12,485 km, tj. dziewięciu zadań realizowanych przez dwie jednostki samorządu terytorialnego – Gminę Szprotawa oraz Powiat Żagański⁹⁷.

⁹⁵ Punkt czerpania wody nr 57 położony na terenie Leśnictwa Krzywczycze, nr 50 położony na terenie Leśnictwa Szprotawka, nr 32 i nr 35 położony na terenie Leśnictwa Śliwnik.

⁹⁶ Ogłędzinami objęto dojazdy pożarowe nr 22 i nr 23 na terenie Leśnictwa Leszno Górne.

⁹⁷ Łączna wartość przedsięwzięć wynosiła 5.128.526,36 zł, natomiast wartość udziału Nadleśnictwa wyniosła 1.795.248,26 zł.

(akta kontroli str. 730)

Dla całej powierzchni Nadleśnictwa zostały spełnione wymagania dotyczące odległości dojazdów pożarowych od lasu określone w § 8 ww. rozporządzenia w sprawie szczegółowych zasad zabezpieczenia przeciwpożarowego lasów, zgodnie z którym odległość pomiędzy dowolnym punktem położonym w lesie a najbliższą drogą publiczną, z wyłączeniem autostrad i dróg ekspresowych, lub drogą leśną wykorzystywaną jako dojazd pożarowy nie przekraczała 750 m.

(akta kontroli str. 675-677)

9. Spośród działań podejmowanych przez Nadleśnictwo w latach 2019-2024 w kontekście adaptacji lasów do zmian klimatycznych Nadleśnictwo brało udział w realizacji Projektu „Kompleksowy projekt adaptacji lasów i leśnictwa do zmian klimatu – mała retencja oraz przeciwdziałanie erozji wodnej na terenach nizinnych”: w ramach działania 2.1. „Adaptacja do zmian klimatu wraz z zabezpieczeniem i zwiększeniem odporności na klęski żywiołowe, w szczególności katastrofy naturalne oraz monitoring środowiska, oś priorytetowa II Ochrona środowiska, w tym adaptacja do zmian klimatu Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020”. Projekt ten został zrealizowany na podstawie:

- umowy o dofinansowanie nr POIS.02.01.00-00-0005/16-00 z dnia 28 października 2016 r. zawartej pomiędzy Narodowym Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie, a Państwowym Gospodarstwem Leśnym Lasy Państwowe w Warszawie,
- porozumienia nr 111/2016 z dnia 25 listopada 2016 r. zawartego pomiędzy DGLP a Nadleśnictwem Szprotawa.

Wydatki poniesione na realizację tego Projektu wyniosły 4.429.000,23 zł, w tym kwota dotacji – 3.764.650,19 zł, która stanowiła 85% kwoty wydatkowanej⁹⁸.

Nadleśnictwo uzyskało w wyniku realizacji Projektu zakładane wskaźniki, co zostało udokumentowane w formie oświadczeń do protokołów odbioru robót przez Nadleśniczego⁹⁹.

Obiekt melioracyjny Śliwinik-Bobrowice będący przedmiotem projektu był poddawany corocznym kontrolom oraz kontroli pięcioletniej¹⁰⁰. W wyniku kontroli stwierdzono m.in., że nie wymaga on remontu, szczegółowych ekspertyz oraz nadaje się do bezpiecznego użytkowania.

(akta kontroli str. 759-841)

W 2023 r. Nadleśnictwo otrzymało z DGLP dotację celową w wysokości 642,70 zł na sporządzenie planów zalesień wykonywanych lub inwestycji realizowanych w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027.

(akta kontroli str. 842-854)

10. Na podstawie przedstawionych w toku kontroli dokumentów, wyjaśnień Nadleśniczego oraz przeprowadzonych oględzin¹⁰¹ ustalono, że Nadleśnictwo realizowało wymagania dobrej praktyki w zakresie gospodarki leśnej, o których mowa w rozporządzeniu Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 27 marca 2023 r w sprawie wymagań dobrej praktyki w zakresie gospodarki leśnej¹⁰² poprzez:

⁹⁸ Dotacja wpłynęła dwiema transzami: pierwsza w dniu 25 sierpnia 2020 r. w kwocie 2.418.898,70 zł oraz druga w dniu 23 sierpnia 2023 r. w kwocie 1.345.751,49 zł.

⁹⁹ Protokół z dnia 4 marca 2020 r., z dnia 11 marca 2020 r. oraz z dnia 15 grudnia 2021 r.

¹⁰⁰ Protokół nr 1/19 z dnia 16 października 2019 r., nr 2/2019 z dnia 16 października 2019 r. (pięcioletnia), nr 1/20 z dnia 16 października 2020 r., nr 1/2021 z dnia 8 października 2021 r., nr 1/2022 z dnia 10 października 2022 r., nr 1/2023 z dnia 11 października 2023 r.

¹⁰¹ Protokół oględzin z dnia 5 sierpnia 2024 r. i 4 września 2024 r.

¹⁰² Dz. U. poz. 672.

- lustracje terenowe przeprowadzane przez leśniczego nie wcześniej niż 6 dni przed wystawieniem zlecenia dla ZUL, a mające na celu wykrycie stanowisk lęgowych ptaków oraz stanowisk gatunków chronionych. Fakt lustracji i jej wyniki opisywany był w formularzu zlecenia oraz książce służbowej (§ 2 ust. 1 pkt 4 rozporządzenia);
- oznakowanie stanowisk ptaków i gatunków chronionych: drzewa dziuplaste i drzewa z gniazdami o średnicy powyżej 25 cm oraz inne gniazda wieloletnie oznaczane były poprzez zapisanie farbą na pniu literę E, natomiast gniazda jednoroczne, gniazda naziemne oraz stanowiska gatunków chronionych oznaczane były białą-czerwoną taśmą usuwaną się po zakończeniu prac (§ 2 ust. 1 pkt 4 rozporządzenia);
- pozostawianie bufora wzdłuż naturalnych cieków i naturalnych zbiorników przy realizacji rębni zupełnych oraz gniazdowych o szerokości minimum 25 metrów od linii brzegu (§ 3 pkt 5 rozporządzenia)¹⁰³;
- wprowadzanie do składów upraw gatunków wczesnosukcesyjnych, w szczególności brzozy, w udziale dostosowanym do typów siedliskowych lasu oraz siedlisk przyrodniczych (§ 3 pkt 10 rozporządzenia);
- pozostawianie do naturalnego obumarcia co najmniej 5% powierzchni drzewostanów w formie biogrup i kęp na zrębach przy realizacji rębni zupełnych chyba, że występują przesłanki uzasadniające odstępianie od tego wymagania (np. rozprzestrzeniające się szkodliwe organizmy). Lokalizację kęp zaznacza się na szkicach cięć odnowieniowych (§ 3 pkt 16 rozporządzenia);
- pozostawianie biogrup lub pojedynczych drzew (np. drzew biocenotycznych, dziuplastych przy realizacji rębni złożonych (§ 3 pkt 18 rozporządzenia);
- ograniczenie użytkowania na siedliskach bagiennych, tj. zalecono leśniczemu rezygnację z pozyskania drewna na tych siedliskach, lub preferowanie rębni pozwalających na naturalne odnowienie lasu (§ 3 pkt 20 rozporządzenia).

(akta kontroli str. 731, 736-737, 742-747, 748, 750-756, 855-874)

11. W okresie objętym kontrolą do Nadleśnictwa nie wpłynęła żadna skarga, ani żaden wniosek związany z przedmiotem prowadzonej kontroli.

(akta kontroli str. 875-881)

W okresie objętym kontrolą, w Nadleśnictwie przeprowadzane były kontrole zewnętrzne (związane z zakresem niniejszej kontroli NIK) przez: Komendę Powiatową PSP w Żaganiu, Komendę Powiatową PSP w Nowej Soli oraz Jednostkę Ratowniczo-Gaśniczą PSP Szprotawa. W wyniku tych kontroli Komenda Powiatowa PSP w Żaganiu dokonała następujących ustaleń:

- brak swobodnego dojazdu samochodem pożarniczym dojazdem pożarowym nr 1, nr 3, nr 4 i nr 5 – kontrola w dniu 23 marca 2022 r.,
- brak swobodnego dojazdu samochodem pożarniczym dojazdem pożarowym nr 25 i nr 28 – kontrola w dniu 22 marca 2023 r.,
- brak swobodnego dojazdu samochodem pożarniczym dojazdem pożarowym nr 18 – kontrola w dniu 28 marca 2023 r.

Kontrole w Nadleśnictwie przeprowadzali również pracownicy RDLP w Zielonej Górze, w wyniku których wydane zostały zalecenia odnośnie:

- braku oznakowania dojazdów pożarowych na zjeździe z DK nr 12, braku lub konieczności wymiany tablic inwentarzowych na dostrzegalniach ppoż. – kontrola w dniach 8-9 sierpień 2019 r.

¹⁰³ Zlecenie nr 3240300032 z 10 kwietnia 2024 r., zlecenie nr 3240700030 z dnia 1 lipca 2024 r., szkic cięć w Leśnictwie Krzywczyce (2 szkice), Leśnictwie Witków, Leśnictwie Małomice i Leśnictwie Szprotawka.

- braku wymaganego w projekcie oznaczenia dokumentów logotypami – kontrola w dniach 26 kwiecień 2022 r. – 20 lipiec 2022 r.

Nadleśnictwo zrealizowało sformułowane w wyniku kontroli zalecenia oraz wnioski pokontrolne, co zostało potwierdzone protokołami z kontroli sprawdzających wykonanie zaleceń lub jest w trakcie ich realizacji¹⁰⁴.

(akta kontroli str. 882-1028)

12. Na stronie BIP Nadleśnictwa opublikowany został wykaz dokumentów zawierających informacje związane z PUL na lata 2011-2020 (serwis BIP archiwalny) oraz informacje związane z PUL na lata 2021-2030¹⁰⁵, tj.:

- PUL, w tym część opisowa PUL wraz z załącznikami (ogólny opis lasów Nadleśnictwa – elaborat, część tabelaryczna elaboratu, wniosek o udostępnienie danych),
- Program ochrony przyrody,
- zatwierdzenie PUL na lata 2021-2030,
- wniosek o udostępnienie informacji.

Ponadto wszystkie informacje o środowisku i jego ochronie (związane z PUL) zamieszczone zostały na stronie internetowej Nadleśnictwa¹⁰⁶.

(akta kontroli str. 1029-1030)

Stwierdzona
nieprawidłowość

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następującą nieprawidłowość:

Wszyscy pracownicy Nadleśnictwa odbywali szkolenia z zakresu ochrony przeciwpożarowej podczas corocznych porad gospodarczych, jednak w latach 2019-2023 szkolenia te nie były dokumentowane, co było niezgodne z pkt 2.6.4 *Instrukcji ochrony przeciwpożarowej lasu*¹⁰⁷.

Jak wynika z pkt 2.6.1. ww. Instrukcji, szkoleniem z zakresu ochrony przeciwpożarowej lasu powinni zostać objęci wszyscy pracownicy nadleśnictw i innych jednostek wchodzących w skład regionalnej dyrekcji Lasów Państwowych. Szkolenie winno być powtórzone przy zmianie przepisów¹⁰⁸ lub technologii pracy. Natomiast zgodnie z pkt 2.6.4. tej Instrukcji potwierdzenie odbycia szkolenia powinno być udokumentowane.

Osobą odpowiedzialną za przeprowadzenie i dokumentowanie szkoleń jest Specjalista Służby Leśnej ds. użytkowania lasu i ochrony przeciwpożarowej w Nadleśnictwie Szprotawa, który wyjaśnił, że w latach 2019-2023 podczas porad gospodarczych i innych spotkań, w których brali udział wszyscy pracownicy Nadleśnictwa omawiano sprawy z zakresu ochrony przeciwpożarowej lasu bez ich udokumentowania przez niedopatrzenie. Od roku 2024 szkolenia w zakresie ochrony przeciwpożarowej lasu są dokumentowane zgodnie z zapisem pkt. 2.6.4. *Instrukcji ochrony przeciwpożarowej lasu*.

(akta kontroli str. 216-217, 224)

¹⁰⁴ Brak swobodnego dojazdu samochodem pożarniczym dojazdem pożarowym nr 18 – termin realizacji 30 listopada 2024 r.

¹⁰⁵ Pierwsza publikacja w dniu 5 sierpnia 2021 r.

¹⁰⁶ www.szprotawa.zielonagora.lasy.gov.pl.

¹⁰⁷ Instrukcja ochrony przeciwpożarowej lasu została wprowadzona Zarządzeniem Nr 81 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 23 grudnia 2019 r. w sprawie wprowadzenia Instrukcji ochrony przeciwpożarowej lasu w jednostkach organizacyjnych Lasów Państwowych.

¹⁰⁸ Istotne zmiany nastąpiły w związku z rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 20 lipca 2022 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie ochrony przeciwpożarowej budynków, innych obiektów budowlanych i terenów (Dz. U. poz. 1620), które weszło w życie z dniem 17 sierpnia 2022 r.

IV. Wniosek

Wniosek

W związku ze stwierdzoną nieprawidłowością, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, wnosi o dokumentowanie przeprowadzania szkoleń z zakresu ochrony przeciwpożarowej lasu dla wszystkich pracowników Nadleśnictwa.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury w Zielonej Górze. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania NIK
o sposobie wykonania
wniosku

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 30 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosku pokontrolnego oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Zielona Góra, 3 października 2024 r.

Kontroler

Sebastian Stępień
specjalista k. p.

/podpisano kwalifikowanym podpisem
elektronicznym/

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Zielonej Górze
p.o. Wicedyrektor
Mariusz Kniat

/podpisano kwalifikowanym podpisem
elektronicznym/